

Ο Τρότσκι και η Ισπανική Επανάσταση

Pierre Broué

Ο Τρότσκι και η Ισπανική Επανάσταση

Πρόλογος

Αυτό το κείμενο, ειδικά γραμμένο γι' αυτή τη συλλογή, μετά από παράκληση του Jorge Alvarez, δεν είχε ως στόχο να αποτελέσει ανασκόπηση, έστω και σε γενικές γραμμές, των σταδίων της ισπανικής επανάστασης, η οποία κάλυψε με αίμα την ισπανική χερσόνησο το διάστημα 1936 – 1939. Αναφέρεται σε εκείνους τους αναγνώστες, που επιθυμούν να συμπληρώσουν τις γνώσεις τους για το ένα ή το άλλο συγκεκριμένο ζήτημα πάνω στο έργο το οποίο αφιέρωσα, μαζί με τον φίλο μου τον Emile Temime, στο *La Revolution et la Guerre d' Espagne*. (Εκδόσεις Les de Minuit, 1961.)

Εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα απλό διάγραμμα των θέσεων του Τρότσκι πάνω στο ισπανικό δράμα, την τελευταία προλεταριακή επανάσταση μεταξύ των δύο πολέμων και τον πρόλογο του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου – ένα δράμα που αφορά όλους μας, είτε το πιστεύουμε είτε όχι. Κι αυτό γιατί θεωρώ ότι αυτό που κατέδειξε ο εξορισμένος από τον Στάλιν Ρώσος επαναστάτης, με όρους που εξακολουθούν να ισχύουν και σήμερα, ανεξάρτητα από το τι μπορούν να πουν οι επικριτές του και κάποιοι από αυτούς που τον επαινούν, είναι ότι το πρόβλημα της κρίσης της ανθρωπότητας είναι πρόβλημα της επαναστατικής ηγεσίας.

Η Ισπανία το 1936 ήταν η τελευταία μάχη, κατά τη διάρκεια ζωής του Τρότσκι, στην οποία οπλισμένοι εργάτες και αγρότες αντιμετώπισαν τον ταξικό εχθρό σε έναν επαναστατικό αγώνα. Ο ισπανικός πόλεμος ήταν, στην πραγματικότητα, το προοίμιο του

Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ο πρώτος χρόνος του οποίου σηματοδεύτηκε από τη δολοφονία του Τρότσκι. Αλλά επιπλέον η Ισπανία απετέλεσε το πρώτο πεδίο δράσης σε μεγάλη κλίμακα της GPU εκτός της Σοβιετικής Ένωσης. Την ίδια στιγμή που οι παλιοί Μπολσεβίκοι πέθαιναν στα μπουντρούμια της GPU στη Μόσχα κατά τη διάρκεια εκκαθαρίσεων και δικών, οι δολοφόνοι του Στάλιν εκκαθάριζαν στην Ισπανία όλους τους επαναστάτες που χαρακτηρίστηκαν αόριστα ως Τροτσκιστές. Και όμως, κανένα από τα κόμματα και τις ομάδες που έπαιξαν πραγματικό ρόλο στην ισπανική επανάσταση δεν ήταν Τροτσκιστικές.

Το ΡΟΟΜ, που εξοντώθηκε από τους σταλινικούς το 1937, αρνούσαν επίμονα ότι είναι τροτσκιστικό, και εν πάση περιπτώσει, ο Τρότσκι δεν το εξαιρεί από την κριτική του στα πολιτικά γραπτά του.

Οι βιογράφοι του Τρότσκι, και ειδικά ο Ντόυτσερ, προσπερνούν πολύ γρήγορα τον ισπανικό εμφύλιο πόλεμο, το ρόλο που ο Τρότσκι προσπάθησε να παίξει σε αυτόν, καθώς και τη θέση που κατείχε στη σκέψη και τη δράση του. Αυτό μάλλον δεν είναι τυχαίο. Για τον Ισαάκ Ντόυτσερ, στην πραγματικότητα, ο αγώνας για την οικοδόμηση της Τέταρτης Διεθνούς ήταν, από την πλευρά του Τρότσκι, ένα σημαντικό λάθος, αφού ο στόχος ήταν ουτοπικός. Αλλά η θέση του Τρότσκι για τα γεγονότα της Ισπανίας δεν μπορεί να γίνει κατανοητή αν δεν ληφθεί υπόψη η συνολική του αντίληψη γι' αυτή την περίοδο και ειδικά για τον κεντρικό στόχο της περιόδου: την οικοδόμηση μιας επαναστατικής ηγεσίας, ενός παγκόσμιου επαναστατικού κόμματος, της Τέταρτης Διεθνούς. Η επίθεση που εξαπέλυσαν ο Στάλιν και οι μπράβοι του ενάντια στους αντισταλινικούς επαναστάτες, όπως το ΡΟΟΜ στον ισπανικό εμφύλιο, στην πραγματικότητα στόχευαν την Τέταρτη Διεθνή.

Τα καθήκοντα της Ισπανικής Επανάστασης

Ο Τρότσκι δεν άρχισε να ενδιαφέρεται για το Ισπανικό ζήτημα το 1936. Ο τρίτος τόμος των έργων του, που δημοσιεύθηκε στη γαλλική γλώσσα, περιέχει πολλές εκατοντάδες σελίδες για την

Ισπανία, που περιλαμβάνουν μόνο μερικά από τα άρθρα του και μέρος της αλληλογραφίας του: τα κείμενα του Τρότσκι για την Ισπανία μπορούν να συγκριθούν με τα κείμενά του για τη Γερμανία, τη χώρα για την οποία, υπενθυμίζω, εκτίμησε σωστά ότι θα αποτελέσει το κλειδί για την παγκόσμια κατάσταση την περίοδο της ανόδου του Χίτλερ και των Ναζί στην εξουσία.

Η επανάσταση που ξεκίνησε στην Ισπανία με την πτώση της μοναρχίας και την φυγή του Αλφόνσο ΧΙΙΙου θα έπρεπε φυσικά να έχει ικανοποιήσει τα αιτήματα που οι μαρξιστές αποκαλούν «αστικοδημοκρατικά». Αλλά θα ήταν ένα σοβαρό λάθος να θεωρήσουμε ότι η αδύναμη ισπανική αστική τάξη, που εκπροσωπούσαν πολιτικά από τα Ρεπουμπλικανικά κόμματα, είχε τη δύναμη να πραγματοποιήσει αυτή τη δημοκρατική επανάσταση. Οι «Ισπανοί Ρεπουμπλικάνοι», γράφει ο Τρότσκι, «συνεχίζουν να υποστηρίζουν εξ ολοκλήρου τις υπάρχουσες σχέσεις ιδιοκτησίας. Δεν μπορούμε να περιμένουμε από αυτούς ούτε απαλλοτρίωση των μεγάλων εκτάσεων γης, ούτε την ανάκληση των προνομίων της Καθολικής Εκκλησίας, ούτε τη ριζική κάθαρση των στάβλων του Αυγεία της πολιτικής και στρατιωτικής γραφειοκρατίας». Με βάση τη θεωρία που από τριάντα χρόνια ήταν γνωστή ως «Διαρκής Επανάσταση», η οποία επιβεβαιώθηκε με θετικό τρόπο από τη Ρωσική Επανάσταση και με αρνητικό τρόπο από την ήττα της κινεζικής επανάστασης του 1927, θεώρησε ότι τα δημοκρατικά καθήκοντα της επανάστασης, μαζί με τις αρχές του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού, μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο κάτω από τη δικτατορία του προλεταριάτου.

Το πρόβλημα είναι κατ' ουσίαν πρόβλημα της επαναστατικής πολιτικής του προλεταριάτου, της ικανότητά του να εναντιώνεται τόσο στη ολιγαρχία του παλαιού καθεστώτος και όσο και στην αστική τάξη.

Σε ένα άρθρο με ημερομηνία 24 Ιανουαρίου 1931, που αναλύει την πολιτική κατάσταση στην Ισπανία, ο Τρότσκι σχολίασε το επίπεδο του απεργιακού κινήματος στην Ισπανία, καθώς και τον απολύτως αυθόρμητο χαρακτήρα του. Χαρακτήρισε την περίοδο αυτή ως μία «περίοδο αφύπνισης των μαζών, κινητοποίησής τους, εισόδου τους

στον αγώνα». «Με αυτές τις απεργίες», έγραψε, «η τάξη αρχίζει να αντιλαμβάνεται τον εαυτό της ως τέτοια». Ωστόσο, η αυθόρμητη φύση που δίνει στον εργατικό κίνημα όλη του τη δύναμη τη δεδομένη στιγμή, κινδυνεύει να γίνει, σε ένα επόμενο στάδιο, η πηγή της αδυναμίας και της ήττας του. Ένα εργατικό κίνημα εγκαταλελειμμένο στην τύχη του, «χωρίς ένα σαφές πρόγραμμα, χωρίς ηγεσία», αναπόφευκτα σβήνει μόλις έρθει αντιμέτωπο με «μια προοπτική χωρίς ελπίδα». Οι Σοσιαλιστές (το PSOE) είχαν συνεργαστεί με τη δικτατορία του στρατηγού Πρίμο ντε Ριβέρα: τώρα παρακολουθούσαν την αφύπνιση των Ρεπουμπλικάνων. «Εάν το σοσιαλιστικό κόμμα», έγραφε ο Τρότσκι, «είχε κατακτήσει την πλειοψηφία του προλεταριάτου, θα ήταν σε θέση να κάνει ένα πράγμα: να παραδώσει την εξουσία που κατακτήθηκε από την επανάσταση στα τρύπια χέρια των Ρεπουμπλικάνων, οι οποίοι αυτομάτως θα την άφηναν να γλιστρήσει στα χέρια αυτών που την κατέχουν σήμερα». Το Ισπανικό Κομμουνιστικό Κόμμα ήταν πολύ αδύναμο, βαθιά διχασμένο από τις μεθόδους καθοδήγησης που του επιβλήθηκαν από τη σταλινική Κομμουνιστική Διεθνή. Πέρασε μέσα από συνεχείς διασπάσεις, και ως εκ τούτου δυσφημίστηκε σε μεγάλο βαθμό στα μάτια ενός μέρους των συνειδητοποιημένων εργατών, οι οποίοι το κατέκριναν τόσο για τις γραφειοκρατικές μεθόδους της ηγεσίας του, όσο και για την δουλική υποταγή του στις εντολές της Μόσχας, και ιδίως για την υιοθέτηση των «τυχοδιωκτικών» συνθημάτων κατά τη διάρκεια της «τρίτης περιόδου». Τα πραγματικά επαναστατικά στελέχη εκδιώκονταν ή απομακρύνονταν. Οι μάζες γύρισαν την πλάτη τους στο κόμμα.

Στην πραγματικότητα, η επαναστατική πρωτοπορία, τα πιο μαχητικά στοιχεία του προλεταριάτου, είχαν οργανωθεί στην CNT, όπως έλεγε ο Τρότσκι, «και αυτή η επιλογή έχει γίνει από χρόνια». Έγραφε: «είναι ένα καθήκον κάθε εργάτη που ανήκει στην πρωτοπορία και πάνω απ' όλα όλων των κομμουνιστών το να εδραιωθεί αυτή η οργάνωση και να μετατραπεί σε μια πραγματική μαζική οργάνωση». Αναπόφευκτα θα έρθουν σε σύγκρουση με την μικρή συνωμοτική ομάδα των αναρχικών της FAI που την ελέγχουν. Η κινητοποίηση του προλεταριάτου για τα δημοκρατικά μεταβατικά

αιτήματα θα μπορούσε να γίνει μόνο με σοβιέτ – τα «juntas» – αλλά αυτό θα απαιτήσει από τους επαναστάτες μια μάχη σε δύο μέτωπα στο εσωτερικό του εργατικού κινήματος: ενάντια στον «κοινοβουλευτικό κρετινισμό» των Σοσιαλιστών και ενάντια στον «αντι-κοινοβουλευτικό κρετινισμό» των αναρχικών. «Οι αναρχικοί», έγραφε, «αρνούνται την πολιτική τη στιγμή ακριβώς που είναι αναγκασμένοι να την αντιμετωπίσουν και ύστερα υποχωρούν στην πολιτική του ταξικού εχθρού».

Το πρώτο πολιτικό καθήκον των Ισπανών επαναστατών ήταν να κερδίσουν τις μάζες στην οργάνωση, την τολμηρή επαναστατική πολιτική, να τις απομακρύνουν από την επιρροή των σοσιαλιστικών και αναρχικών ηγετών, να εγκαθιδρύσουν με τη μορφή των «juntas» τη ανώτερη οργάνωση της τάξης, να προετοιμάσουν τη νικηφόρα εξέγερση και την πλήρη εκκαθάριση της παλιάς κρατικής μηχανής. Ο Τρότσκι πίστευε ότι για να επιτευχθεί αυτό υπήρχαν τρεις αναγκαίες προϋποθέσεις: «ένα κόμμα και πάλι ένα κόμμα και πάλι ένα κόμμα». Αλλά στην Ισπανία αυτό το κόμμα δεν υπήρχε. Το 1931 ο Τρότσκι έγραφε: «Αν η ηγεσία της Κομιντέρν αποδειχθεί ανίκανη να προσφέρει οτιδήποτε άλλο στους Ισπανούς εργάτες πέρα από γραφειοκρατική ηγεσία και διασπάσεις, τότε το πραγματικό Κομμουνιστικό Κόμμα της Ισπανίας θα σχηματιστεί και θα ατσαλωθεί έξω από τα πλαίσια της Κομιντέρν. Εν πάση περιπτώσει, αυτό το κόμμα πρέπει να χτιστεί».

Σε αυτό λοιπόν το καθήκον αφιερώθηκαν οι Ισπανοί αγωνιστές της Διεθνούς Αριστερής Αντιπολίτευσης, δημιουργώντας τη Izquierda Comunista. Τα καθήκοντά τους φάνηκε να είναι πιο πιθανό να πραγματοποιηθούν στην Ισπανία σε σύγκριση με τα καθήκοντα των υπόλοιπων αριστερών αντιπολιτεύσεων σε οποιαδήποτε άλλη χώρα. Η Αριστερή Αντιπολίτευση στην Ισπανία είχε στους κόλπους της μερικά από τα καλύτερα στοιχεία του ισπανικού κομμουνισμού: πρωτοπόρους του κινήματος, όπως τον Αντρές Νιν, που έγινε κομμουνιστής, ενώ ήταν γραμματέας της CNT και είχε διατελέσει γραμματέας της κόκκινης συνδικαλιστικής διεθνούς, τον Χουάν Αντράντε, ο οποίος είχε φέρει την πλειοψηφία της σοσιαλιστικής

νεολαίας στην Κομιντέρν αμέσως μετά τον πόλεμο και πολλά άλλα σημαντικά στελέχη. Το περιοδικό τους, το *Comunismo*, διακρίνονταν για την ποιότητα της έρευνας και των θεωρητικών μελετών του και για την προσπάθειά του να κάνει μια συγκεκριμένη ανάλυση της ισπανικής κατάστασης. Στο εργατικό κίνημα συνυπήρχαν, ως οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, ο αντι-κοινοβουλευτισμός των αναρχικών και ο κοινοβουλευτισμός των σοσιαλιστών, αλλά τα συνθήματα της Izquierda Comunista παρουσίαζαν μια διέξοδο για τους αγωνιστές που είχαν παρασυρθεί από τις άλλες τάσεις. Ο δρόμος που ανοίγονταν για τη δημιουργία ενός κομμουνιστικού κόμματος Μπολσεβίκικου τύπου ήταν αναμφισβήτητα πιο προσιτός σε σύγκριση με πολλές άλλες χώρες. Και αυτός είναι πιθανόν ο λόγος που μερικοί αγωνιστές έγιναν ανυπόμονοι και πρότειναν να εγκαταλείψουν το ρόλο της «αντιπολίτευσης» σε ένα ανύπαρκτο κόμμα και να προχωρήσουν στο χτίσιμο ενός νέου κομμουνιστικού κόμματος. Ο Τρότσκι συγκρούστηκε μαζί τους σε μια έντονη συζήτηση. Για εκείνον, το ζήτημα ήταν να διορθωθούν τα Κομμουνιστικά Κόμματα, και ιδιαίτερα η ίδια η Κομμουνιστική Διεθνής, μέσα από μια έντονη πολιτική πάλη. Έπρεπε να επικρατήσει μία και μόνη ανάλυση για την τακτική όλων των επαναστατών κομμουνιστών σε διεθνή κλίμακα. Κανένας υποστηρικτής της Αριστερής Αντιπολίτευσης δεν έπρεπε να αφήσει τη Διεθνή με δική του πρωτοβουλία και να εγκαταλείψει, όσο υπήρχε πιθανότητα για τη διόρθωσή της, την υπεράσπιση των ιδεών των ιδρυτών της στο εσωτερικό της. Οι «τροτσκιστές» – οι οποίοι αυτοαποκαλούνταν «μπολσεβίκοι-λενινιστές» – παρέμειναν στην αντιπολίτευση, και η πλειοψηφία της Izquierda Comunista ακολούθησε τον Τρότσκι εκείνα τα χρόνια, όταν το κέντρο του αγώνα μεταφέρθηκε στη Γερμανία και η προσπάθεια για τη διόρθωση της Διεθνούς πήρε τη μορφή αμείλικτης κριτικής της καταστροφικής πολιτικής του Στάλιν, που άνοιγε το δρόμο για τον Χίτλερ.

Η στροφή του 1934-1935

Η άνοδος του Χίτλερ στην εξουσία – η συντριβή της γερμανικής εργατικής τάξης χωρίς μια μάχη, αφού στο τέλος καθελώθηκε από

τις πολιτικές των σταλινικών και σοσιαλδημοκρατικών μηχανισμών – ήταν το αποφασιστικό σημείο καμπής της περιόδου του μεσοπολέμου. Απετέλεσε την προειδοποίηση για τον επερχόμενο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και το αναπόφευκτο ξέσπασμα των καθοριστικών αγώνων ανάμεσα στην εργατική τάξη και τους φασίστες, τα στρατεύματα κρούσης της αντεπανάστασης. Η Κομμουνιστική Διεθνής αποδέχτηκε την πολιτική που υπαγορεύθηκε από τη Μόσχα χωρίς να δυσανασχετήσει, διατυμπάνισε το αλάθητο των ηγετών της, αρνήθηκε τη σημασία της ήττας στη Γερμανία, κατεύθυνε όλες τις επιθέσεις της ενάντια στην εσωτερική κριτική και υπονόμωσε τη δημιουργία ενός ενιαίου μετώπου των εργατών, το οποίο από μόνο του θα μπορούσε να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό όπλο ενάντια στις στρατιές του Χίτλερ. Για τον Τρότσκι, η ήττα της Γερμανίας ήταν η «4η Αυγούστου του 1914» της Κομιντέρν, δηλαδή το ισοδύναμο αυτού που ήταν για τη σοσιαλδημοκρατία, η υποστήριξη των ηγετών της Δεύτερης Διεθνούς στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο. Η Δεύτερη και η Τρίτη Διεθνής δεν ήταν τίποτε περισσότερο από πτώματα και στο εξής θα ήταν μάταιο να προσπαθήσει κανείς να τις επαναφέρει στη ζωή παλεύοντας μέσα σε αυτές για να τις «διορθώσει». Οι μπολσεβίκοι-λενινιστές έπρεπε να εγκαταλείψουν τις θέσεις της εσωτερικής αντιπολίτευσης: έπρεπε στο εξής να εργαστούν για την οικοδόμηση μιας επαναστατικής ηγεσίας που έλειπε από την εργατική τάξη, ενώ έπρεπε να δεσμευτούν στην οικοδόμηση μιας νέας Διεθνούς, της Τέταρτης. Κατευθύνοντας την πολιτική δραστηριότητα στο σχηματισμό ενός ενιαίου μετώπου εργατών, έπρεπε να διαπαιδαγωγήσουν ανεξάρτητους επαναστατικούς πυρήνες, προκειμένου να αποσπάσουν από τις παλιές ηγεσίες τούς αγωνιστές των νεότερων γενεών.

Η ανάπτυξη της ταξικής πάλης στην Ισπανία φάνηκε να παρέχει πρόσφορο έδαφος για την υλοποίηση αυτού του σχεδίου. Στην πραγματικότητα, η Izquierda Comunista, κατά τη διάρκεια των λίγων χρόνων δουλειάς της ως κομμουνιστική αντιπολίτευση, είχε σημειώσει σημαντική πρόοδο.

Το μίνιμουμ προγράμμα της ήταν μια σειρά μεταβατικών αιτημάτων

που αποσκοπούσαν στην άνοδο του επιπέδου της συνείδησης των μαζών στον αγώνα και στην καθοδήγησή τους σε περαιτέρω αγώνες. Ένας από τους ηγέτες της το συνόψισε ως εξής: «Τα άμεσα πραγματοποιήσιμα αιτήματα ήταν: η διάρκεια της εργάσιμης ημέρας, οι μισθοί, η ισότητα του ημερομισθίου και για τα δύο φύλα, η ασφάλεια για την εργατική τάξη, οι συλλογικές συμβάσεις. Οι διεκδικήσεις της δημοκρατικής επανάστασης: η απαλλοτρίωση και η αναδιανομή των μεγάλων κτημάτων, ο διαχωρισμός Εκκλησίας και κράτους, η πλήρης ελευθερία των συναθροίσεων και των διαδηλώσεων, κ.λπ.. Οι γενικές διεκδικήσεις ενάντια στην αντίδραση: το αίτημα για δικαιοσύνη, κατάσχεση όλης της ιδιοκτησίας – γεωργικής και αστικής, προσωπικής και ακίνητης περιουσίας – των αντιδραστικών μοναρχικών. Τα πολιτικά αιτήματα ικανά να οργανώσουν τις μάζες για την υπεράσπιση του εαυτού τους και να τις φέρουν πιο κοντά στην κατάληψη της εξουσίας: ενιαίο μέτωπο ενάντια στην αντίδραση, ενότητα των συνδικάτων, επιτροπές των εργατών στα εργοστάσια, τα αγροκτήματα και τα στρατόπεδα... Άλλες σημαντικές διεκδικήσεις, όχι άμεσα εφικτές, αλλά ικανές να αποτελέσουν αργότερα μια γέφυρα από την αστική προς τη Σοσιαλιστική Δημοκρατία, περιλαμβάνουν εργατικό έλεγχο της παραγωγής, τον συνολικό αφοπλισμό όλων των αστικών ένοπλων σωμάτων και τον εξοπλισμό του προλεταριάτου».

Η Izquierda Comunista παρουσίασε ταχεία ανάπτυξη: το 1932 είχε τουλάχιστον 2.000 μέλη, που στρατολογήθηκαν μεταξύ των νέων όλων των πολιτικών χώρων και από όλες τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, όχι μόνο στην Καταλονία, και κυρίως τη Βαρκελώνη, αλλά και στη Μαδρίτη, τις δύο Καστίγιες, το Μπιλμπάο και την Αστουρίας, τη Σαλαμάνκα, την Ανδαλουσία και την Εξτρεμαδούρα. Η επιρροή της πάνω στα πιο προωθημένα κομμάτια των εργατών μέσα στο Σοσιαλιστικό και το Κομμουνιστικό κόμμα, την CNT και την UGT μεγάλωνε συνεχώς. Αυτό πραγματοποιήθηκε μέσα σε συνθήκες που αποκάλυψαν η χρεωκοπία τόσο της σοσιαλιστικής πολιτικής του συμβιβασμού με τα αστικά κόμματα, όσο και της αναρχικής πολιτικής των μεμονωμένων εξεγέρσεων. Έγινε επίσης εμφανής η ανάγκη για ένα ενιαίο μέτωπο των εργατών, ενάντια

στο οποίο το ισπανικό Κομμουνιστικό Κόμμα πάλευε με όλη του τη δύναμη, όπως ακριβώς είχε κάνει στη Γερμανία, με το πρόσχημα της ανάγκης να παλέψουν πρώτα ενάντια στους σοσιαλιστές, τους οποίους οι σταλινικοί αποκαλούσαν «σοσιαλφασίστες».

Στην Καταλονία, η Izquierda Comunista συμφώνησε σχετικά με την αναγκαιότητα να δημιουργηθεί ενιαίο μέτωπο με μια άλλη οργάνωση, που προερχόταν από την αντιπολίτευση στο Κομμουνιστικό Κόμμα και τη σταλινική γραμμή της τρίτης περιόδου. Υπό την ηγεσία του Χοακίν Μαουρίν, ενός άλλου πρωτοπόρου του ισπανικού κομμουνισμού, καθώς και άλλων στελεχών του κομμουνιστικού κινήματος στην Καταλονία, ύστερα από μια διάσπαση στην Federacion Comunista Catalano-Balear, δημιουργήθηκε το Bloque Obrero Campesino (Συμμαχία Εργατών και Αγροτών), που πήρε από το Κομμουνιστικό Κόμμα της Καταλονίας όλους τους αξιόλογους αγωνιστές που είχαν απομείνει. Σύμφωνα με το Τρότσκι, η αντιπολίτευση του Μαουρίν ήταν μια «δεξιά αντιπολίτευση», ίδιου τύπου με αυτήν που ο Μπράντλερ ανέπτυξε στη Γερμανία, ο Λόβεστοουν στις ΗΠΑ και ο Τάσκα στην Ιταλία. Συνδέθηκε ιδεολογικά με τους «δεξιούς» μέσα στο Κομμουνιστικό Κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης, την τάση Μπουχάριν, και ενίσχυσε ουσιαστικά στην αντιπολίτευση τη σεκταριστική πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος και της Κομιντέρν κατά τη διάρκεια της Τρίτης Περιόδου, την απόρριψη του «ενιαίου μετώπου» και τις κατηγορίες για «σοσιαλφασισμό» που είχαν ως στόχο τους σοσιαλιστές. Ο Τρότσκι έγραψε για τις δεξιές ομάδες της αντιπολίτευσης ότι «δεν είχαν κανένα σαφές πρόγραμμα δράσης» και, ακόμα χειρότερα, ότι «είχαν επηρεαστεί από τις προκαταλήψεις που οι επίγονοι του μπολσεβικισμού... είχαν διαδώσει τόσο πλατιά». Μετά τη δημοσίευση του Μανιφέστου του Bloque Obrero y Campesino, έγραψε τον Ιούνιο του 1931, ότι το κείμενο αυτό, «ήταν καθαρός “Κουομιτανγκισμός” που μεταφυτεύθηκε σε ισπανικό έδαφος».

Αργότερα θα κατηγορούσε τους μαουρινιστές για οπορτουνισμό για τις σχέσεις τους με τα μικροαστικά εθνικιστικά κινήματα της Καταλονίας, την άρνησή τους να επικρίνουν την σταλινική

πολιτική στο εσωτερικό της ΕΣΣΔ και τις προσπάθειές τους να πείσουν τους ηγέτες της Μόσχας ότι η ηγεσία του ισπανικού κομμουνιστικού κινήματος θα έπρεπε να δοθεί σε αυτούς. Στην αλληλογραφία του προειδοποίησε επανειλημμένα για τον Μαουρίν και το Bloque και καλούσε για μια ανελέητη κριτική σε αυτό που θεωρούσε ως ένα είδος «κεντρισμού», ακόμα χειρότερου από τον «γραφειοκρατικό κεντρισμό» του σταλινισμού. Στην πραγματικότητα, η αντιπολίτευση των μαουρινιστών δημιούργησε σύγχυση που έβλαψε την ανάπτυξη της Izquierda: οι μπολσεβίκοι-λενινιστές κατάφεραν να κερδίσουν την πλειοψηφία των μελών της ομοσπονδίας του Κομμουνιστικού Κόμματος μόνο στη Μαδρίτη. Αλλού, και κυρίως στην Καταλονία, οι συγχυσμένες και συχνά αντιφατικές πολιτικές του Bloque, ο οπορτουνισμός του στην πράξη, μαζί με την έλλειψη αρχών, το έκαναν να παίζει το ρόλο του παραπετάσματος μεταξύ της Izquierda και των δυσारेστημένων Κομμουνιστών αγωνιστών που υπήρχαν μεταξύ των απλών μελών του κόμματος. Η ριζοσπαστικοποίηση της ισπανικής εργατικής τάξης και η πρόοδος των τροτσκιστικών ιδεών στην πρωτοπορία της ήταν πιο εμφανής στο Σοσιαλιστικό Κόμμα, και ιδίως ανάμεσα στη νεολαία του. Είναι αρκετά γνωστό ότι η χρεωκοπία της πολιτικής των σοσιαλιστών που αφορούσε στην ταξική συνεργασία με τις Ρεπουμπλικανικές κυβερνήσεις προκάλεσε μια βαθιά κρίση στις τάξεις του κόμματος, που ακολουθήθηκε από την εμφάνιση μιας ισχυρής αριστερής πτέρυγας, η οποία παραδόξως είχε επικεφαλής τον παλιό ηγέτη των εργατών Φρανθίσκο Λάργκο Καμπαγιέρο, ο οποίος, διδασκόμενος από την ρεφορμιστική του εμπειρία, στράφηκε με θεαματικό τρόπο στην επαναστατική πολιτική και τοποθετήθηκε υπέρ της δικτατορίας του προλεταριάτου. Συνεπαρμένος από άκρατο ενθουσιασμό, ο Λάργκο Καμπαγιέρο επιτάχυνε έτσι σημαντικά το κίνημα της ριζοσπαστικοποίησης, που είχε προκαλέσει την αλλαγή του. Οι οπαδοί του, οι ηγέτες και τα μέλη της Σοσιαλιστικής Νεολαίας και οι διανοούμενοι που τον περιστοιχίζαν και που εξέδιδαν το περιοδικό της UGT, το *Claridad*, απετέλεσαν μια σαφή έκφραση του φαινομένου αυτού και των τεράστιων συνεπειών του. Έτσι, ο Λουίς Αρακιστάιν, ο ανεπίσημος εκπρόσωπός του, έγραψε το 1934 στην εισαγωγή του *Discursos a los Trabajadores*, το όργανο της UGT: «Νομίζω ότι η

Δεύτερη και Τρίτη Σοσιαλιστική Διεθνής είναι ουσιαστικά νεκρές. Ο ρεφορμιστικός, δημοκρατικός και κοινοβουλευτικός σοσιαλισμός που πρεσβεύει η Δεύτερη Διεθνής είναι νεκρός, όπως και ο επαναστατικός σοσιαλισμός της Τρίτης Διεθνούς, που έλαβε από τη Μόσχα το *santo y sena* [χρίσμα] για ολόκληρο τον κόσμο. Είμαι πεπεισμένος ότι μια Τέταρτη Διεθνής πρέπει να δημιουργηθεί, βασισμένη στα θεμέλια των δύο που έχουν πεθάνει, λαμβάνοντας από τη μια την επαναστατική τακτική και από την άλλη την αρχή της εθνικής αυτονομίας. Υπό την έννοια αυτή, η στάση του Λάργκο Καμπαγιέρο, η οποία είναι και εκείνη του Ισπανικού Σοσιαλιστικού Κόμματος και της UGT, φαίνεται να είναι η στάση της Τέταρτης Διεθνούς, δηλαδή, μία μεταφορά του ιστορικού σοσιαλισμού». Ακόμη και εάν τα εκλάβουμε αυτά ως δημαγωγικές υπερβολές των ισόβιων ομορτυλιστών ηγετών που είχαν προσχωρήσει κάπως αργά στην επαναστατική πολιτική, το ρεύμα υπέρ της «μπολσεβικοποίησης» του Σοσιαλιστικού Κόμματος και της συμμετοχής του στην οικοδόμηση της Τέταρτης Διεθνούς ήταν εξαιρετικά ζωντανό μεταξύ των απλών μελών, όπως φαίνεται από τα ψηφίσματα των περιφερειακών διασκέψεων της νεολαίας και από το περιεχόμενο των περιοδικών και των εκδηλώσεών τους.

Ταυτόχρονα, η CNT περνούσε μια βαθιά κρίση. Ενώ η δεξιά τάση των «*treintistas*», με επικεφαλής τον πρώην γραμματέα Άνχελ Πεστάνια, κινούνταν ανοιχτά προς ένα είδος μεταρρυθμιστικού συνδικαλισμού, η έντονη αντίδραση της FAI δεν εμπόδισε την ανάπτυξη της συνείδησης της πλειοψηφίας των αναρχοσυνδικαλιστών αγωνιστών ότι η «άρνηση της πολιτικής» δεν ήταν τίποτε περισσότερο από ένα είδος παθητικότητας, από την οποία ωφελούνταν μόνο ο ταξικός εχθρός. Παρά τους δισταγμούς και τους ελιγμούς των ηγετών της, στους οποίους περιλαμβάνονταν και οι αριστεροί σοσιαλιστές, η εργατική τάξη της Αστουρίας πάλεψε με τη γνωστή δράση της στην εξέγερση του Οκτώβρη. Οι ηγέτες των εργατικών συνδικάτων, οι οποίοι, εκτός από την περίπτωση της Αστουρίας, είχαν μείνει εκτός των μαζικών κινημάτων, αρνούμενοι να ενταχθούν στην *Allianzas Obreras*, που συστάθηκε μετά από την πρόσκληση της *Izquierda* και του *Bloque*, διέτρεχαν ακόμη μεγαλύτερο κίνδυνο: την

απομόνωση από το ισχυρό κίνημα για την επαναστατική προλεταριακή ενότητα (την Union de los Hermanos Proletarios), η οποία σάρωσε τη χώρα μετά την εξέγερση του Οκτώβρη και στην οποία οι επίσημοι κομμουνιστές εντάχθηκαν την τελευταία στιγμή.

Για τον Τρότσκι δεν επιτρέπονταν κανένας δισταγμός. Την παραμονή των τεράστιων ταξικών αγώνων και της επερχόμενης δημιουργίας ενιαίου μετώπου μεταξύ των σταλινικών και των ρεφορμιστών σε μία πλατφόρμα «υπεράσπισης της δημοκρατίας», υπό την άμεση απειλή της αντεπανάστασης, οι μικρές Μπολσεβικικές-Λενινιστικές οργανώσεις δεν είχαν αρκετό χρόνο να διαδραματίσουν αποφασιστικό ρόλο στους ταξικούς αγώνες, ειδικά αν είχαν αποκλειστεί από το ενιαίο μέτωπο Σοσιαλιστών-Κομμουνιστών που είχε ήδη δημιουργηθεί. Παρά την πρόοδο τους, ήταν ακόμη αριθμητικά λίγοι, δεν είχαν δεσμούς με τις μάζες της εργατικής τάξης, οι οποίες εξακολουθούσαν να προσελκύονται από τις μεγάλες οργανώσεις, και δεν ήταν σε θέση να εκμεταλλευτούν προς όφελός τους σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα το αυθόρμητο ρεύμα ριζοσπαστικοποίησης, που τάραζε τη ρεφορμιστική σκόνη μέσα στο σοσιαλιστικό κόμμα. Ήδη τον Αύγουστο του 1934, την επομένη της φασιστικής αναταραχής της 29ης Φεβρουαρίου στο Παρίσι και της πρώτης απάντησης του ενιαίου μετώπου Σοσιαλιστών-Κομμουνιστών, οι Γάλλοι Μπολσεβίκοι-Λενινιστές που είχαν συγκεντρωθεί γύρω από το περιοδικό *La Verite*, μπήκαν στο SFIO (Σοσιαλιστικό Κόμμα), όπου προσπάθησαν να δημιουργήσουν σταθερή επιρροή μεταξύ των καλύτερων αριστερών της Ομοσπονδίας του Σηκουάνα και στις τάξεις της νεολαίας.

Το έδαφος ήταν ακόμα πιο ευνοϊκό στην Ισπανία, όπου η ριζοσπαστικοποίηση ήταν βαθύτερη και η επιρροή και το κύρος των τροτσκιστών μεγαλύτερο. Το περιοδικό της σοσιαλιστικής νεολαίας της Μαδρίτης, το *Renovación*, περιείχε πολλές εκκλήσεις προς τους τροτσκιστές, τους οποίους αποκαλούσε «τους καλύτερους επαναστάτες και θεωρητικούς στην Ισπανία» και τους παρότρυνε «να ενταχθούν στο κίνημα της νεολαίας και του

Σοσιαλιστικού Κόμματος, για την επίτευξη της μπολσεβικοποίησης».

Ο Τρότσκι πίστευε ότι ήταν αναγκαίο να εκμεταλλευθούν πλήρως την κατάσταση και να δημιουργήσουν μια σταθερή φράξια στο εσωτερικό του Σοσιαλιστικού Κόμματος, καθιστώντας την πόλο έλξης ικανό να επηρεάσει αφ' ενός τα μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος, που εξεπλάγησαν από την αιφνιδιαστική οπορτουνιστική στροφή του κόμματός τους, και αφ' εταίρου τους αγωνιστές της CNT, που μπερδεύτηκαν από την ανικανότητα της οπορτουνιστικής στροφής του δικού τους κόμματος, αλλά και να δώσουν μια πραγματικά Μπολσεβίκικη μορφή σε αυτήν την αυθόρμητη ριζοσπαστικοποίηση, η οποία, απουσία μιας επαναστατικής ηγεσίας, κινδύνευε να παρασυρθεί από τους σταλινικούς και τους αριστερούς σοσιαλιστές, που ήταν αποφασισμένοι να είναι επαναστάτες μόνο στα λόγια. Αλλά ο Τρότσκι δεν ήταν σε θέση να πείσει τους Ισπανούς συντρόφους του. Ενώ η πλειοψηφία των Γάλλων Μπολσεβίκων-Λενινιστών πραγματοποιούσε την «στροφή», η πλειοψηφία της ισπανικής οργάνωσης αρνήθηκε να το κάνει. Η μειοψηφία, η οποία ήταν ευνοϊκά προσκείμενη στις θέσεις του Τρότσκι, δεν προχώρησε τόσο μακριά ώστε να σπάσει την πειθαρχία της οργάνωσης, η οποία μετά από μια μακρά και δύσκολη συζήτηση, στο τέλος του 1934, αρνήθηκε να προσχωρήσει το Σοσιαλιστικό Κόμμα. Αντ' αυτού, η ηγεσία των δύο οργανώσεων, της Izquierda Comunista και του Bloque Obrero y Campesino, τον επόμενο χρόνο, στις 25 Σεπτεμβρίου 1935, προχώρησε σε συνέδριο ενοποίησης, από το οποίο γεννήθηκε ένα νέο κόμμα: το POUM (Partido Obrero de Unificación Marxista). Έτσι, εκ πρώτης όψεως παραδόξως, η πολιτική ανασυγκρότηση στην Ισπανία και η ριζοσπαστικοποίηση που γεννήθηκε από τα γεγονότα του 1933-35, δημιούργησε ένα νέο κομμουνιστικό κόμμα που γεννήθηκε από τη συγχώνευση της δεξιάς και της αριστερής αντιπολίτευσης, ένα «τροτσκιστικό-μπουχαρινικό μπλοκ», όπως έγραψε ο σταλινικός Κολτσόφ. Αντί να αγωνιστούν για ένα νέο κόμμα μέσω μιας πολιτικής διαφοροποίησης, όπως διευκρίνιζε ο Τρότσκι, οι πρώην οπαδοί του ακολούθησαν τον δρόμο της συγχώνευσης των παλαιών μηχανισμών, δηλώνοντας στο συνέδριο

της ενοποίησης: «Το μεγάλο επαναστατικό Σοσιαλιστικό (Κομμουνιστικό) Κόμμα θα δημιουργηθεί με ενοποίηση σε μια ενιαία οντότητα του υφιστάμενου πυρήνα των μαρξιστών επαναστατών με το νέο κύμα των επαναστατών που παρακινούνται από τη μαρξιστική ενότητα: και εκείνα τα στοιχεία, τα οποία είναι απογοητευμένα από τις διασπάσεις του εργατικού κινήματος, έχουν προσωρινά καταστεί ανενεργά...», φτάνοντας στο σημείο να διακηρύξουν ότι το ΡΟUM έχει την πρόθεση να συγχωνευθεί με το μεγάλο κόμμα σε ένα συνέδριο που θα λάβει χώρα «...μόλις η αρχή της μαρξιστικής ενότητας θριαμβεύσει στα Σοσιαλιστικά και Κομμουνιστικά κόμματα».

Ο Τρότσκι, σωστά από τη δική του σκοπιά επρόκειτο να θεωρήσει ως προδοσία την μετακίνηση των πρώην ηγετών της Izquierda Comunista στις θέσεις που είχαν πάντα ο Μαουρίν και το Bloque: γι' αυτούς, θα μπορούσε να μην υπάρχει πλέον ζήτημα να δουλέψουν για την οικοδόμηση της Τέταρτης Διεθνούς, παρά μόνο μέσα από την συγχώνευση των δύο προηγούμενων Διεθνών, οι οποίες θεωρούνταν από τον Τρότσκι πτώματα. Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι σε διεθνές επίπεδο, το ΡΟUM γρήγορα εντάχθηκε στο Γραφείο του Λονδίνου, την οργάνωση-σύνδεσμο ανάμεσα στις διάφορες ομάδες που είχαν διασπαστεί από τα Σοσιαλιστικά ή Κομμουνιστικά Κόμματα των χωρών τους, αλλά είχαν ως κοινό χαρακτηριστικό την άρνηση να αγωνιστούν για μια «νέα διεθνή».

Από εκεί και έπειτα, δεν υπήρξε καμία πολιτική δύναμη στην Ισπανία, έστω και πολύ μικρή, ικανή να αντιταχθεί στην πίεση που ασκούσαν από την δεξιά πτέρυγα των Σοσιαλιστών και των σταλινικών κομμουνιστών για μια εκλογική συμμαχία με τους αστούς Ρεπουμπλικάνους. Η επικείμενη συγχώνευση της Σοσιαλιστικής νεολαίας και της Κομμουνιστικής νεολαίας στην ISU, η οποία μετά το 1936 αποτελούσε την κύρια μάζα των Ισπανών σταλινικών, καθώς και η ένταξη όλων των οργανώσεων της εργατικής τάξης στο αστικό πρόγραμμα του Λαϊκού Μετώπου, ήταν από μια ορισμένη άποψη συνέπεια της απόφασης των Ισπανών τροτσκιστών ηγετών, του Αντράντε και του Νιν, να αρνηθούν να

προσχωρήσουν στο Σοσιαλιστικό Κόμμα και αντ' αυτού να επιλέξουν την ενοποίηση με τους «δεξιούς» Κομμουνιστές του Μαουρίν. Ο Γκραντίθο Μουνίς εκφράζοντας τις σκέψεις του Τρότσκι για το θέμα αυτό, γράφει: «Η φρικτή τραγωδία του εμφυλίου πολέμου, η συστηματική καταστροφή της επανάστασης από το Λαϊκό Μέτωπο, ο ιδιαίτερα εγκληματικός ρόλος του σταλινισμού και ο επακόλουθος θρίαμβος του Φράνκο είχε ως προϋπόθεση την ανασύνθεση που σημειώθηκε σε όλους τους τομείς του κινήματος της εργατικής τάξης το 1935. Διδασκόμενες από την προηγούμενη εμπειρία τους, οι μάζες ακολούθησαν μια διαδικασία που ήταν αντίστροφη από αυτή των κομμάτων. Οι μάζες πήγαν προς τα αριστερά και ριζοσπαστηκοποιήθηκαν διαμορφώνοντας σοσιαλιστική συνείδηση, ενώ τα κόμματα πήγαν προς τα δεξιά, σχηματίζοντας ένα κλειστό κύκλο οργανώσεων που συνεργάζονταν. Την ίδια στιγμή που οι μάζες ήταν έτοιμες να επιτεθούν στην αστική ιδιοκτησία και το κράτος, όλα τα κόμματα, κάποια σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι άλλα, προσκυνούσαν με ευλάβεια το ίδιο το κράτος».

Ενώ το 1934 αυτοί που αγωνίζονταν για να ορθώσει η Τέταρτη Διεθνής το ανάστημά της απέναντι στους ρεφορμιστές και τους σταλινικούς, είχαν πραγματική επιρροή και δυνατότητες για να την διευρύνουν και να την ενισχύσουν, παλεύοντας απευθείας ενάντια στους υποστηρικτές της ταξικής συνεργασίας, μέχρι το τέλος του 1935 δεν υπήρχε ομάδα στο εργατικό κίνημα που να υποστηρίζει την ανάγκη για ιδεολογική οριοθέτηση και καταγγελία της ταξικής συνεργασίας υπό το πρόσχημα της ενότητας. Ο Τρότσκι χαρακτήρισε αυτό το γεγονός, προδοσία των πρώην συντρόφων του στον αγώνα και τους κατέκρινε με σφοδρότητα μέχρι το θάνατό του.

Από το Λαϊκό Μέτωπο στην Επανάσταση

Έχοντας απελαθεί από τη Γαλλία το 1935 και παρά τις πολλές δυσκολίες που συνάντησε κατά την παραμονή του στη Νορβηγία, ο Τρότσκι είχε αναλύσει το «Λαϊκό Μέτωπο», όπως είχε παρουσιαστεί στη Γαλλία, με πρωτοβουλία του Κομμουνιστικού

Κόμματος ύστερα από τις νέες οδηγίες που του είχαν δοθεί από τη σταλινική Τρίτη Διεθνή. Η θορυβώδης υποστήριξη των Γάλλων κομμουνιστών στη ανακοίνωση του Στάλιν, η οποία «ενέκρινε πλήρως την πολιτική της εθνικής άμυνας» της αντιδραστικής κυβέρνησης του Πιερ Λαβάλ, λίγο μετά τη Γαλλο-Σοβιετική Συμφωνία, η εκδίωξη των επαναστατικών στοιχείων από τα Κομμουνιστικά Κόμματα και τα Σοσιαλιστικά Κόμματα, ως μέρος της νέας «Ιερής Συμμαχίας», οι προσπάθειες των ηγετών των κομμάτων αυτών να κατευθύνουν τους ριζοσπαστικοποιημένους Γάλλους εργάτες στο δρόμο του κοινοβουλευτισμού και η συμμαχία με το Ριζοσπαστικό Κόμμα, η καταδίκη των αυθόρμητων και «άγριων» κινημάτων των εργατών στην βιομηχανία όπλων της Βρέστης και της Τουλόν, στο όνομα της αλληλεγγύης με τα αστικά Δημοκρατικά Κόμματα, βρήκαν την πραγματική τους έκφραση στο γαλλικό Λαϊκό Μέτωπο: αποκατάσταση του Ριζοσπαστικού Κόμματος, του κόμματος του ιμπεριαλισμού και της γαλλικής αστικής τάξης, συντριβή των επαναστατικών προσδοκιών του προλεταριάτου στη Γαλλία στο όνομα των αρχών της αστικής δημοκρατίας και μιας καθαρά κοινοβουλευτικής προοπτικής.

Η Συμφωνία του ισπανικού Λαϊκού Μετώπου, που υπογράφηκε στη Μαδρίτη στις 15 Ιανουαρίου 1936, γράφτηκε με το ίδιο μελάνι με την αντίστοιχη γαλλική. Κάθε ιστορικός της εποχής ευχαριστείται να τονίζει τον εξαιρετικά μετριοπαθή χαρακτήρα της, ο οποίος ήταν στην πραγματικότητα όσο το δυνατό λιγότερο επαναστατικός. Τα κόμματα που την υπέγραψαν είχαν καταλήξει σε ένα κοινό πρόγραμμα, για να στηρίξουν, μεταξύ άλλων, «τη μορφή της κυβέρνησης που θα δημιουργήσουν τα Δημοκρατικά Κόμματα της αριστεράς με την υποστήριξη των δυνάμεων της εργατικής τάξης». Επικαλέστηκαν τη «δημόσια ειρήνη» για να δικαιολογήσουν την αμνηστία και διακήρυξαν «με όλη τους τη δύναμη την αρχή της νομιμότητας». Η ανακοίνωση που δημοσιεύτηκε περιλαμβάνει στα εξής: «Οι Δημοκρατικοί δεν αποδέχονται την αρχή της εθνικοποίησης της γης και της δωρεάν διανομής της στους αγρότες». Το οικονομικό πρόγραμμα, με το πρόσχημα του «γενικού συμφέροντος της οικονομίας» και της «εθνικής παραγωγής», προέβλεπε την δημιουργία «θεσμών οικονομικής και τεχνικής

έρευνας, από τους οποίους όχι μόνο το κράτος θα ήταν σε θέση να αντλήσει στοιχεία για την πολιτική διοίκηση, αλλά και οι επιμέρους διευθυντές, θα μπορούν να αναπτύξουν τη δική τους πρωτοβουλία». Διευκρινίζεται ότι τα Ρεπουμπλικανικά κόμματα δεν θα δεχόταν «τα μέτρα για την εθnicoποίηση των τραπεζών... τον εργατικό έλεγχο... που ζητούσαν οι εκπρόσωποι του Σοσιαλιστικού Κόμματος». Και δήλωσαν ότι «η Δημοκρατία που οραματίζονται τα Δημοκρατικά Κόμματα δεν είναι Δημοκρατία που θα καθορίζεται από τα κοινωνικά ή οικονομικά κίνητρα της τάξης, αλλά από ένα σχέδιο για τη δημοκρατική ελευθερία και θα παρακινείται από το δημόσιο συμφέρον και την κοινωνική πρόοδο».

Η ανακοίνωση έληγε με τη δήλωση των κομμάτων που την υπέγραψαν ότι «η διεθνής πολιτική θα είναι προσανατολισμένη στις αρχές και τις μεθόδους της Κοινωνίας των Εθνών».

Η συμφωνία υπεγράφη από τους εκπροσώπους των Δημοκρατικών Κομμάτων, του Σοσιαλιστικού Κόμματος και της UGT, τη Σοσιαλιστική Νεολαία, το Κομμουνιστικό Κόμμα, το Συνδικαλιστικό Κόμμα του Πεστάνια και... από τον εκπρόσωπο του ΡΟUM, τον Χουάν Αντράντε. Δώδεκα ημέρες νωρίτερα, το editorial της εφημερίδας του ΡΟUM, *La Batalla*, της 3ης Ιανουαρίου του 1936, είχε γράψει, με τίτλο «Το Κρίσιμο Έτος της Επανάστασής μας»: «δύο, και μόνο δύο, δρόμοι είναι ανοικτοί μπροστά μας: είτε η πορεία προς το σοσιαλισμό, τη δεύτερη επανάσταση, ή μία καταστροφική υποχώρηση και ο θρίαμβος της αντεπανάστασης... Είμαστε πλέον έτοιμοι να εισέλθουμε σε μια περίοδο μεγάλων αγώνων για την πορεία προς τον σοσιαλισμό». Το ΡΟUM υιοθέτησε τη θέση του Μαουρίν: οι μόνες εναλλακτικές λύσεις είναι «φασισμός ή σοσιαλισμός». Πώς λοιπόν μπορούμε να εξηγήσουμε την υποστήριξή του στο Λαϊκό Μέτωπο; Πώς μπορούμε να ερμηνεύσουμε την έκκλησή του προς τους εργάτες να ψηφίσουν υπέρ αυτής της εκλογικής συμμαχίας, η οποία επέτρεπε τη δημιουργία μιας αστικής δημοκρατίας και απαγόρευε κάθε επίθεση κατά της περιουσίας και της αστικής τάξης; Οι ηγέτες του ΡΟUM απέδωσαν τη ενέργειά τους στην επιθυμία να κάνουν τα πάντα για

να εμποδίσουν την εκλογική νίκη της δεξιάς και την επιθυμία να απελευθερωθούν άμεσα, μέσω αμνηστίας, οι χιλιάδες αγωνιστές εργάτες που εξακολουθούσαν να κρατούνται μετά την ήττα στην Αστουρία, καθώς και στην τακτική τους επιδίωξη να μην αποκοπούν από τις μάζες, να μην απομονωθούν από το ισχυρό ενωτικό ρεύμα που υπήρχε μεταξύ των μαζών και εξέφραζε ενθουσιασμό για το Λαϊκό Μέτωπο. Υπήρξε μήπως κάποια ευαισθητοποίηση απέναντι στην κριτική του Τρότσκι, που ήταν άμεση και η οποία καταδίκασε τους «κεντριστές» του ΡΟUM για τη συμμετοχή τους στη συμμαχία σταλινικών – αστών; Υπήρξε κάποια έντονη αντίδραση από οποιοδήποτε από τα μέλη του ΡΟUM, έκπληκτα από αυτήν την, τελικά, μάλλον απότομη στροφή; Σε κάθε περίπτωση, το ΡΟUM, αν και ο μοναδικός βουλευτής του, ο Μαουρίν, υπερψήφισε τον Αθάνια, δήλωσε αμέσως ότι διατηρεί την ανεξαρτησία του και ότι υπέγραψε τη συμφωνία με αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίσει την ήττα της δεξιάς στις εκλογές. Αυτές οι προφυλάξεις δεν εμπόδισαν τον Τρότσκι να καταδείξει ότι οι πολιτικές του ΡΟUM, ακριβώς λόγω της κριτικής που ασκούσε στο Λαϊκό Μέτωπο αφού υπέγραψε τη συμφωνία, το καθιστούσαν το αριστερό κάλυμμα της συμμαχίας και το συνέδεαν με την αστική τάξη μέσω ενός μεγάλου ενδιάμεσου εργατικού κόμματος.

Όταν, λίγους μήνες αργότερα, ξέσπασε το στρατιωτικό πραξικόπημα του Φράνκο, που είχε προετοιμαστεί με τη συνενοχή της κυβέρνησης του Λαϊκού Μετώπου, του οποίου το μόνο μέλημα ήταν να περιορίσει το μαζικό κίνημα, να καθησυχάσει τη δεξιά και να προστατεύσει τον στρατό και τα σώματα των αξιωματικών, ο Τρότσκι τόνισε εκ νέου τον ταξικό χαρακτήρα του Λαϊκού Μετώπου: «Όταν η αστική τάξη είναι αναγκασμένη να προβεί σε συμμαχία με τις οργανώσεις των εργατών, με τη μεσολάβηση της αριστερής της πτέρυγας, τότε έχει ακόμα μεγαλύτερη ανάγκη το σώμα των στρατιωτικών ως αντίβαρο». Η πολιτική της κυβέρνησης του Δημοκρατικού Λαϊκού Μετώπου απέναντι στο στρατό, που του επέτρεπε να προετοιμάσει ανοιχτά την ανατροπή της, δεν ήταν το αποτέλεσμα «τύφλωσης» ή λάθους, αλλά απλώς ήταν η πολιτική της ισπανικής αστικής τάξης. Στα μάτια του Τρότσκι, φυσικά, οι μεγαλύτεροι ένοχοι ήταν οι ηγέτες των εργατών, οι οποίοι

επέτρεψαν να γίνει η απάτη του Λαϊκού Μετώπου. Έγραψε: «Τώρα μπορούμε να δούμε πολύ πιο καθαρά το έγκλημα που διέπραξαν οι ηγέτες του ΡΟUM, ο Μαουρίν και ο Νιν, στις αρχές αυτού του έτους. Κάθε σκεπτόμενος εργάτης μπορεί να τους ρωτήσει – και θα τους ρωτήσει – “δεν μπορούσατε να το προβλέψετε; Πώς μπορέσατε να υπογράψετε το πρόγραμμα του Λαϊκού Μετώπου, κάνοντάς μας να εμπιστευτούμε τους Αθάνια και Σία, αντί να μας γεμίσετε με μεγαλύτερη δυσπιστία απέναντι στη ριζοσπαστική αστική τάξη; Τώρα, θα πρέπει να πληρώσουμε τα λάθη σας με το αίμα μας”». Και πρόσθετε: «Η οργή αυτών των εργατών ενάντια στον Νιν και τους φίλους του θα είναι πολύ μεγαλύτερη, γιατί ανήκουν σε μια τάση, η οποία, πριν από μερικά χρόνια, έδωσε μία ακριβή ανάλυση της πολιτικής του Λαϊκού Μετώπου, και επαναλάμβανε την ανάλυση αυτή σε κάθε στάδιο, συγκεκριμενοποιώντας το και καθιστώντας το πιο σαφές. Ο Νιν δεν μπορεί να επικαλεστεί άγνοια (μια φθηνή δικαιολογία για έναν ηγέτη), γιατί έπρεπε να είχε διαβάσει τα κείμενα που κάποτε έγραψε ο ίδιος».

Εντούτοις, μερικοί άνθρωποι θα μπορούσαν να εξακολουθούν να πιστεύουν στη δυνατότητα προσέγγισης. Το ΡΟUM ήταν κάθε άλλο παρά ομοιογενές. Η εμπειρία των έξι μηνών διακυβέρνησης από το Λαϊκό Μέτωπο προφανώς καταδίκασε τη συμφωνία του Ιανουαρίου στα μάτια των πολλών αγωνιστών. Πάνω απ’ όλα, η απάντηση των εργατών στο στρατιωτικό πραξικόπημα μεταμόρφωσε σε μια νύχτα την πολιτική ατμόσφαιρα στην Ισπανία: οι οπλισμένοι εργάτες είχαν τον έλεγχο των δρόμων και εγκαθιστούσαν παντού την εξουσία των επιτροπών τους, καταστρέφοντας τον στρατό, την αστυνομία και τα αστικά δικαστήρια, κατάσχοντας τα εργοστάσια και τη γη. Ο Τρότσκι και ο Νιν συμφώνησαν και πάλι, ότι η αυθόρμητη επαναστατική δράση των Ισπανών εργατών και αγροτών τούς είχε κατατάξει σε ένα υψηλότερο επίπεδο, ακόμη και από εκείνο της Ρωσικής Επανάστασης του 1917 στα πρώτα της βήματα. Η Διεθνής Γραμματεία της Τέταρτης Διεθνούς έστειλε τον Ζαν Ρου στη Βαρκελώνη για να συναντήσει τον Αντρές Νιν. Οι συζητήσεις πραγματοποιήθηκαν με θέμα την «είσοδο» των Τροτσκιστών στο ΡΟUM: η ηγεσία ΡΟUM συμφώνησε να δημοσιεύει κάθε εβδομάδα στο

πρωτοσέλιδο της *La Batalla* ένα άρθρο του Τρότσκι και υποσχέθηκε να ζητήσει γι' αυτόν άσυλο.

Στη συνέχεια, όλα σταμάτησαν απότομα. Αυτό συνέβη στην πραγματικότητα λόγω της δυσκαμψίας του Ρου, όπως δείχνουν πολλές μαρτυρίες, ή επειδή ήταν αδύνατος οποιοσδήποτε συμβιβασμός μετά τις τελευταίες επιθέσεις του Τρότσκι εναντίον των Νιν και Αντράντε, όπως άλλοι υποστηρίζουν; Μπορούμε, ωστόσο, να πούμε ότι οι διαφωνίες πάνω στην τακτική ήταν πολύ πιο βαθιές από αυτό που ο επαναστατικός ενθουσιασμός των πρώτων ημερών επέτρεπε να φανεί. Το ΡΟUM ήταν έτοιμο να κάνει μια κίνηση, την οποία ο Τρότσκι έκρινε ως ακόμη πιο σοβαρή για τους επαναστάτες από το «έγκλημα» που διέπραξε υπογράφοντας τη συμφωνία του Λαϊκού Μετώπου.

Η είσοδος του ΡΟUM στην καταλανική κυβέρνηση

Σχολιάζοντας το σχηματισμό μιας κυβέρνησης Λαϊκού Μετώπου στη Μαδρίτη στις 6 Σεπτεμβρίου, που περιελάμβανε τους Ρεπουμπλικάνους και τους Κομμουνιστές και είχε πρόεδρο τον Λάργκο Καμπαγιέρο, ο Αντρές Νιν δήλωσε: «η παρούσα κυβέρνηση αποτελεί αναμφισβήτητα ένα βήμα προς τα εμπρός σε σχέση με την προηγούμενη κυβέρνηση, αλλά είναι μια κυβέρνηση Λαϊκού Μετώπου, μια κυβέρνηση η οποία αντιστοιχεί στην κατάσταση πριν την 19η Ιουλίου, πριν γίνει η εξέγερση των εργατών, και από την άποψη αυτή... αποτελεί ένα βήμα προς τα πίσω. Επομένως, δεν υπάρχει άλλη διέξοδος από μια κυβέρνηση εργατών. Το σύνθημα για το σύνολο της εργατικής τάξης την προσεχή περίοδο πρέπει να είναι "Έξω οι αστοί υπουργοί, ζήτω η κυβέρνηση της εργατικής τάξης"».

Λίγες ημέρες αργότερα, στις 26 Σεπτεμβρίου, με την υποστήριξη τού προέδρου της Καταλανικής Δημοκρατίας, του Κομπάνις, συγκροτήθηκε μια νέα κυβέρνηση κατά το πρότυπο της Μαδρίτης: ο ίδιος ο Αντρές Νιν ήταν μέλος της, με την ιδιότητα του «Συμβούλου δικαιοσύνης». Είναι αυτή η κυβέρνηση που θα

αποφασίσει και θα πραγματοποιήσει την αποτελεσματική διάλυση των επαναστατικών επιτροπών και το ξεκαθάρισμα της κατάστασης «δυαδικής εξουσίας», που δημιουργήθηκε από την απάντηση των εργατών στη στρατιωτική εξέγερση. Ο βιογράφος του Κομπάνις περιέγραψε αυτό το πολιτικό επεισόδιο ως εξής: «Ο Κομπάνις, ο οποίος αναγνώριζε το δικαίωμα των εργατών να κυβερνούν και φάνηκε να είναι έτοιμος να εγκαταλείψει τη θέση του, χειρίζεται την κατάσταση με τέτοια επιδεξιότητα, ώστε σταδιακά αποκαθιστά τα νόμιμα όργανα της εξουσίας, υπονομεύει κάθε δράση που αναλαμβάνουν οι επιτροπές και υποβιβάζει τις οργανώσεις των εργατών στον απλό ρόλο των βοηθητικών συνεργατών και στελεχών. Μέσα σε τέσσερις με πέντε μήνες είχε αποκατασταθεί μια φυσιολογική λειτουργία».

Σχολιάζοντας την άρνηση των εργατικών συνδικαλιστικών οργανώσεων του Λαϊκού Μετώπου (της CNT και του POUM, όπως και του Κομμουνιστικού και του Σοσιαλιστικού Κόμματος) να αναλάβουν την εξουσία την επαύριο της 19ης Ιουλίου στη λεγόμενη Δημοκρατική ζώνη, ο Τρότσκι έγραφε: «η παραίτηση από την κατάκτηση της εξουσίας σημαίνει οικειοθελή παράδοσή της σε εκείνους που την κατέχουν, στους εκμεταλλευτές. Η βάση οποιασδήποτε επανάστασης νοείται και συνίσταται στην ανάδυση μιας νέας τάξης στην εξουσία και, συνεπώς, στο εάν δίνεται σ' αυτήν η δυνατότητα να υλοποιήσει το πρόγραμμα της... Η άρνηση να αναλάβει την εξουσία ρίχνει αναπόφευκτα κάθε οργάνωση της εργατικής τάξης στο βούρκο του ρεφορμισμού και την καθιστά παιχνίδι της αστικής τάξης. Δεν μπορεί να γίνει διαφορετικά, δεδομένης της δομής της κοινωνίας». Αυτό ήταν σε πλήρη συμφωνία με την άποψη του προέδρου Αθάνια, του εκπροσώπου της ρεπουμπλικανικής αστικής τάξης, που έγραψε, με κυνισμό: «Λόγω της καταστολής της στρατιωτικής εξέγερσης και σε μια στιγμή που η κυβέρνηση στερούνταν οποιωνδήποτε συνδυασμένων μέσων δράσης, υπήρξε μια εξέγερση του προλεταριάτου που δεν στρεφόταν κατά της ίδιας της κυβέρνησης... Μια επανάσταση πρέπει να έχει την λαϊκή υποστήριξη, πρέπει να αναλάβει την κυβέρνηση, πρέπει να διοικήσει τη χώρα, σύμφωνα με το όραμά της. Αυτό δεν έγινε... Η παλαιά τάξη θα μπορούσε να είχε

αντικατασταθεί από μια επαναστατική. Αυτό δεν έγινε».

Ο Αντρές Νιν, σχολιάζοντας την είσοδο του κόμματός του στην καταλανική κυβέρνηση, δήλωσε στο ραδιόφωνο: «ο αγώνας που αρχίζει, δεν είναι η μάχη μεταξύ αστικής δημοκρατίας και του φασισμού, όπως νομίζουν πολλοί, αλλά μεταξύ του φασισμού και του σοσιαλισμού». Το περιοδικό της νεολαίας του ΡΟΟΜ, το *Juventud comunista*, αποκάλυψε εμμέσως τους δισταγμούς και τις διαφωνίες στο εσωτερικό της ηγεσίας του ΡΟΟΜ πάνω στο ζήτημα αυτό όταν έγραψε: «Υπάρχουν στην αίθουσα πάρα πολλοί εκπρόσωποι της μικροαστικής τάξης, οι οποίοι μας έδωσαν τόσα πολλά δείγματα της βλακείας και της κοντόθωρης αντίληψής τους. Στην περίπτωσή μας, το κόμμα μας μπήκε στην κυβέρνηση, επειδή δεν ήθελε να μείνει έξω από τις εξελίξεις σε αυτές τις πολύ δύσκολες στιγμές και πίστευε ότι η σοσιαλιστική επανάσταση μπορούσε να λάβει μια ώθηση από την καταλανική κυβέρνηση». (Η υπογράμμιση δική μου. ΡΒ) Στην πραγματικότητα, ο Αντρές Νιν, ο οποίος, είκοσι μέρες πριν, είχε πει σε μια συνεδρίαση στη Βαρκελώνη ότι η δικτατορία του προλεταριάτου υπήρχε ήδη στην Καταλονία, δήλωσε: «Υπό αυτές τις συνθήκες, είναι ακατανόητο το γεγονός ότι πρέπει να υπάρχει μια κυβέρνηση στην Καταλονία που να αποτελείται από εκπροσώπους της Ρεπουμπλικανικής αριστεράς (Esquerra), και είναι απολύτως ακατανόητο το γεγονός ότι πρέπει να υπάρχει στην Ισπανία, μια κυβέρνηση με αστούς υπουργούς». Αλλά παρέδωσε το έργο της εξάλειψης των αστών υπουργών στους αναρχικούς ηγέτες, λέγοντας: «Αν οι σύντροφοι αναρχικοί αναλάβουν την κατάσταση και κάνουν μερικές θυσίες, σύντομα δεν θα υπάρχει ούτε ένας αστός υπουργός στην Ισπανία».

Ο Τρότσκι απάντησε: «Ο Νιν, στην πράξη, μετέτρεψε τη λενινιστική φόρμουλα στο αντίθετό της. Συμμετέχει σε μια αστική κυβέρνηση, στόχος της οποίας ήταν να λεηλατήσει και να καταπνίξει όλα τα κέρδη και τις βάσεις της σοσιαλιστικής επανάστασης. Ο συλλογισμός για αυτή τη σκέψη του ήταν περίπου ως εξής: αφού αυτή η επανάσταση είναι μια σοσιαλιστική επανάσταση, “στην ουσία της”, η συμμετοχή μας στην κυβέρνηση μπορεί μόνο να την προάγει... Μήπως ο Νιν δεν παραδέχεται ότι η

επανάσταση ήταν σοσιαλιστική “στην ουσία της”; Ναι, αυτός το διακήρυξε, αλλά μόνο για να δικαιολογήσει μια πολιτική που υπονόμει την ίδια τη βάση της επανάστασης». Σε ένα άλλο άρθρο, δήλωσε: «Βεβαίως, το ΡΟΟΜ προσπάθησε θεωρητικά να στηριχθεί στη θεωρία της διαρκούς επανάστασης (και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι σταλινικοί αποκαλούσαν τους Πουμιστές τροτσκιστές), αλλά η επανάσταση δεν είναι ικανοποιημένη με την απλή θεωρητική αναγνώριση. Αντί να κινητοποιήσει τις μάζες ενάντια στους ρεφορμιστές ηγέτες τους, το ΡΟΟΜ προσπάθησε να πείσει αυτούς τους κυρίους για τα πλεονεκτήματα του σοσιαλισμού έναντι του καπιταλισμού».

Η συμμετοχή του ΡΟΟΜ στο καταλανικό κοινοβούλιο διέκοψε οριστικά τις σχέσεις μεταξύ του Τρότσκι και του κόμματος. Ωστόσο, ο διάλογος μεταξύ τους συνεχίστηκε μέχρι τη συντριβή του ΡΟΟΜ, την κατάργηση των επαναστατικών κατακτήσεων από το κυβέρνηση συνασπισμού σταλινικών-αστών του Νεγκρίν και την αποκατάσταση αστικού κράτους.

Η συζήτηση την άνοιξη του 1937

Από αυτή την άποψη, είμαστε τυχεροί που έχουμε πρόσβαση σε δύο σημαντικά κείμενα: τις παρεμβάσεις που έγιναν από τον Αντρές Νιν στη Βαρκελώνη την 21η Μαρτίου και 25η Απριλίου 1937, και ένα άρθρο του Τρότσκι, που απαντάει στην πρώτη παρέμβαση, με ημερομηνία 23 Απριλίου, στις παραμονές των Ημερών του Μαΐου. Ο Νιν δήλωσε: «Το ΡΟΟΜ, και μαζί του το σύνολο της πρωτοπορίας του προλεταριάτου, συνειδητοποιεί ότι το επαναστατικό κύμα που ξεκίνησε στις 19 Ιουλίου έχει αισθητά υποχωρήσει, ότι η επαναστατική διαδικασία διανύει μια περίοδο παύσης, καθώς και ότι η θέση των εργατών είναι πολύ πιο αδύναμη απ’ ό,τι ήταν πριν από έξι μήνες». Υπενθυμίζοντας την εξάρθρωση της αστικής κρατικής μηχανής, τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1936, το γεγονός ότι το προλεταριάτο «επέβαλε τη θέλησή του και τις αποφάσεις του», επειδή ήταν οπλισμένο, καθώς και το γεγονός ότι «η εξουσία ήταν στους δρόμους», παρατήρησε: «Σήμερα, ο Κομπάνις, στο όνομα της αστικής τάξης, τολμά να πει στους

εργάτες να σιωπήσουν και να υπακούσουν».

Ο Νιν ανέλυσε στη συνέχεια τα «συμπτώματα της υποχώρησης που περνάει τώρα η επανάσταση»: τα εντόπισε στη «διαδικασία της ανοικοδόμησης του μηχανισμού του αστικού κράτους», «την εκστρατεία για τη δημιουργία ενός μη πολιτικού τακτικού στρατού», την επιθυμία της κυβέρνησης της Μαδρίτης να ανακαλέσει τις ελευθερίες των Καταλανών, την προτεινόμενη μεταρρύθμιση των υπηρεσιών και των οργανισμών που είναι επιφορτισμένες με τη δημόσια τάξη, η οποία συγκεκριμένα απαγόρευε σε αυτούς που ασχολούνται με τη δημόσια τάξη να ανήκουν σε πολιτικές ή συνδικαλιστικές οργανώσεις. Όλη αυτή η διαδικασία, σύμφωνα με τον ίδιο, ξεκίνησε με την έξοδο του ΡΟΟΜ από την καταλανική κυβέρνηση τον Δεκέμβριο.

Σε μια προσπάθεια να αναλύσει τα αίτια αυτής της «αντεπαναστατικής διαδικασίας», ο Αντρές Νιν πρώτος από όλους ασχολήθηκε με «τον πολιτικό ρόλο του ρεφορμισμού στην επανάστασή μας, που υποστηρίζεται από τη διεθνή οργάνωση που εξακολουθεί να έχει τον κυνισμό να αυτοαποκαλείται “κομμουνιστική”». «Ο Ρεφορμισμός», είπε, «περιορίστηκε στην Ισπανία, και εξακολουθεί να περιορίζεται στην περίπτωση της Καταλονίας, στο να παίζει το ρόλο που έχει παίξει σε παγκόσμια κλίμακα: το ρόλο του μαντρόσκυλου της αστικής τάξης». Στη συνέχεια τόνισε την ευθύνη της ηγεσίας της CNT στην υποχώρηση «που μπορούσε να συμβεί, επειδή η οργάνωση αυτή ποτέ δεν αντιμετώπισε το πρόβλημα της εξουσίας ως το βασικό πρόβλημα της επανάστασης».

Διευκρίνισε: «η εσφαλμένη στάση της οργάνωσης αυτής είχε σημαντικές συνέπειες στην αντεπαναστατική διαδικασία. Χωρίς αυτήν, σε κάθε περίπτωση, η υποχώρηση που βιώνουμε σήμερα θα ήταν αδύνατη».

Τα διορθωτικά μέτρα ήταν εφικτά, υπήρχε χρόνος, και «ακόμη δεν είχαν χαθεί όλα». Όσον αφορά τους αναρχικούς ηγέτες, ο Νιν δήλωσε: «Η CNT πρέπει να ακούσει τη συνείδησή της, να εγκαταλείψει παλιές προκαταλήψεις που έχουν εκατό φορές

ξεπεραστεί από τα γεγονότα». Ήταν ένα κάλεσμα βίαιου αγώνα για την εξουσία; «Όχι, με τις θέσεις που η εργατική τάξη εξακολουθεί να κατέχει σήμερα, μπορεί να αναλάβει την εξουσία χωρίς να καταφύγει στη βία».

Για για άλλη μια φορά επιβεβαιώνεται ότι ο πόλεμος και η επανάσταση συνδέονται στενά και ότι αυτός ο πόλεμος ήταν ένας επαναστατικός πόλεμος, όπως υπέδειξε η πολιτική σημασία της νίκης στη Γκουανταλαχάρα, που κερδήθηκε από την επαναστατική προπαγάνδα μεταξύ των ιταλικών στρατευμάτων. Απαίτησε μεγαλύτερη καταστολή εναντίον των πρακτόρων του φασισμού, αντίποινα για τον βομβαρδισμό, και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι για τη νίκη χρειαζόνταν: «Μια σημαία. Την κόκκινη σημαία της προλεταριακής επανάστασης. Μία κυβέρνηση. Μία κυβέρνηση των εργατών και των αγροτών, μια κυβέρνηση της εργατικής τάξης».

Στις 25 Απριλίου, κατά τη διάρκεια συνεδρίου με θέμα «το πρόβλημα της εξουσίας στην επανάσταση», ο Νιν συμπλήρωσε και διευκρίνισε τις απόψεις του. Σύμφωνα με τον ίδιο, «η συνταγή της ρωσικής επανάστασης, εφαρμοσμένη μηχανικά, θα οδηγούσε σε ήττα. Δεν πρέπει να εφαρμόσουμε το γράμμα, αλλά το πνεύμα της ρωσικής επανάστασης». Αν και είναι αλήθεια ότι στην Ισπανία, όπως στη Ρωσία, η αστική τάξη ήταν ανίκανη να πραγματοποιήσει τη δημοκρατική επανάσταση, υπήρχαν, ωστόσο, σημαντικές διαφορές μεταξύ της κατάστασης στη Ρωσία το 1917 και την υπάρχουσα κατάσταση στην Ισπανία: η Ισπανοί ρεφορμιστές ήταν πολύ πιο ισχυροί και είχαν επωφεληθεί από την υποστήριξη των Αγγλο-Γάλλων και την πρόθεση αυτών των συμμάχων να μετατρέψουν τον εμφύλιο πόλεμο σε ιμπεριαλιστικό πόλεμο. Η αστική τάξη είχε βρει καταφύγιο στο εσωτερικό των λεγόμενων εργατικών κομμάτων. Επίσης, η ρωσική εργατική τάξη δεν είχε καμία δημοκρατική παράδοση. Στην Ισπανία, η απουσία σοβιέτ μπορούσε να αποδοθεί στην ύπαρξη συνδικάτων, κομμάτων, οργανώσεων των εργατών. Τέλος, στην Ισπανία, ο αναρχισμός ήταν ένα μαζικό κίνημα, σε αντίθεση με τη Ρωσία, και αυτό επέβαλε «νέα προβλήματα και διαφορετικές τακτικές»: «το πρόβλημα είναι ότι το επαναστατικό ένστικτο της CNT πρέπει να μετατραπεί σε

επαναστατική συνείδηση, και ο ηρωισμός των μαζών πρέπει να μετατραπεί σε μια συνεπή πολιτική». Και οι ηγέτες του ΡΟΟΜ στράφηκαν προς τους ηγέτες της FAI και της CNT, ζητώντας τους να σχηματίσουν ένα επαναστατικό εργατικό μέτωπο που «θα απαιτήσει και θα συγκαλέσει συνέδριο των αντιπροσώπων από τα συνδικάτα των εργατών και των αγροτών και από τις εμπόλεμες μονάδες, το οποίο θα θέσει τις βάσεις της νέας κοινωνίας και από το οποίο θα γεννηθεί μια κυβέρνηση εργατών και αγροτών, μια κυβέρνηση της νίκης και της επανάστασης».

Την ίδια στιγμή, καθώς αποτιμούσε τα προβλήματα της ισπανικής επανάστασης, ο Τρότσκι ρωτούσε «είναι εφικτή η νίκη;». Ήταν πλέον αναμφισβήτητο ότι το Ρεπουμπλικανικό καθεστώς του Λαϊκού Μετώπου, υπό τον Λάργκο Καμπαγιέρο, προσπαθούσε να μετατρέψει το στρατό σε «δημοκρατικό θεματοφύλακα της ιδιωτικής ιδιοκτησίας». Το καθήκον των επαναστατών ήταν σαφές: να υπερασπιστούν την αστική δημοκρατία, ακόμα και με ένοπλο αγώνα, αλλά χωρίς ανάληψη καμίας ευθύνης γι' αυτό και χωρίς συμμετοχή στην κυβέρνηση, διατηρώντας την πλήρη ελευθερία της κριτικής και της δράσης και προετοιμάζοντας την ανατροπή της αστικής δημοκρατίας στο επόμενο στάδιο. «Οποιαδήποτε άλλη πολιτική», δήλωσε, «είναι εγκληματική και δεν έχει καμία ελπίδα να στερεώσει την αστική δημοκρατία, η οποία αναπόφευκτα είναι καταδικασμένη να καταρρεύσει, ανεξάρτητα από το άμεσο αποτέλεσμα του εμφυλίου πολέμου». Το Λαϊκό Μέτωπο προετοίμασε το θρίαμβο του φασισμού επειδή υπερασπίστηκε την ιδιοκτησία: «χωρίς την προλεταριακή επανάσταση, η νίκη της δημοκρατίας θα σήμαινε απλώς μια παράκαμψη στο δρόμο για τον ίδιο τον φασισμό». Ο Τρότσκι τόνισε το γεγονός ότι ο Νιν παραδέχθηκε ότι η επανάσταση είχε οπισθοχωρήσει. Έγραψε: «Ο Νιν ξεχνά να προσθέσει: με την άμεση συνεργασία της ηγεσίας του ΡΟΟΜ, που, με το πρόσχημα της “κριτικής”, προσαρμόστηκε στους Σοσιαλιστές και τους σταλινικούς, ή με άλλα λόγια, στην αστική τάξη, αντί να αντιπαρατεθεί σε κάθε στάδιο στο κόμμα τους και να προετοιμάσει τη νίκη του προλεταριάτου. Εμείς είχαμε προβλέψει, πριν από έξι χρόνια, στην αρχή της ισπανικής επανάστασης, ποιες θα ήταν οι συνέπειες αυτής της ολέθριας

πολιτικής του δισταγμού και της προσαρμογής που ακολουθούσε ο Νιν.»

Σε αντίθεση με όσα πίστευε ο Νιν, δεν ήταν η εκδίωξη του ΡΟΟΜ από την καταλανική κυβέρνηση, αλλά η συμμετοχή του, αυτή που σηματοδότησε την έναρξη της αντίδρασης. Στην πραγματικότητα, ο Τρότσκι δήλωσε, «θα πρέπει να πει: “η συμμετοχή μας στην κυβέρνηση της Καταλονίας διευκόλυνε την αστική τάξη να ισχυροποιηθεί, να μας κυνηγήσει και να ακολουθήσει ανοιχτά το δρόμο της αντίδρασης”. Βασικά, το ΡΟΟΜ συνέχισε να είναι ακόμη κατά το ήμισυ στο Λαϊκό Μέτωπο. Οι ηγέτες του ΡΟΟΜ ικέτευσαν την κυβέρνηση να ακολουθήσει το σοσιαλιστικό δρόμο. Οι ηγέτες του ΡΟΟΜ ζήτησαν με σεβασμό από τους ηγέτες της CNT να καταλάβουν, επιτέλους, τη μαρξιστική θεωρία για το κράτος. Οι ηγέτες του ΡΟΟΜ θεωρούσαν ότι είναι οι “επαναστάτες σύμβουλοι” των ηγετών του Λαϊκού Μετώπου».

Τι έπρεπε να γίνει; «Οι μάζες πρέπει να κινητοποιηθούν ανοιχτά και θαρραλέα ενάντια στην κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου. Είναι αναγκαίο να αποκαλυφθεί στους συνδικαλιστές και τους αναρχικούς εργάτες η προδοσία εκείνων των κυρίων που αυτοαποκαλούνται αναρχικοί, αλλά που στην πραγματικότητα είναι απλοί φιλελεύθεροι. Ο σταλινισμός πρέπει να τιμωρηθεί ανελέητα ως ο χειρότερος πράκτορας της αστικής τάξης. Θα πρέπει να θεωρείται τους εαυτούς σας ηγέτες των επαναστατημένων μαζών, και όχι συμβούλους μιας αστικής κυβέρνησης».

Η νίκη της επανάστασης απείχε πολύ από να έχει διασφαλιστεί, ακόμη και αν ο «Δημοκρατικός» στρατός νικούσε τον Φράνκο: αυτή η νίκη, στην πραγματικότητα, «θα σήμαινε κατ’ ανάγκη την έκρηξη ενός εμφύλιου πολέμου στο εσωτερικό του Δημοκρατικού στρατοπέδου». «Σε αυτόν το νέο εμφύλιο πόλεμο, το προλεταριάτο θα μπορούσε να νικήσει εάν υπήρχε στην ηγεσία του ένα άκαμπτο επαναστατικό κόμμα, το οποίο θα είχε καταφέρει να κερδίσει την εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας των εργατών και των ημι-προλετάρων χωρικών. Αλλά αν αυτό είδος του κόμματος δεν εμφανιζόταν την κρίσιμη στιγμή, ο εμφύλιος πόλεμος στο εσωτερικό του Ρεπουμπλικανικού στρατοπέδου θα απειλούσε να

οδηγήσει στη νίκη ενός Βοναπαρτισμού, ο οποίος θα ήταν πολύ δύσκολο να διακριθεί από τη δικτατορία του στρατηγού Φράνκο. Γι' αυτό το Λαϊκό Μέτωπο είναι μια παράκαμψη στο δρόμο προς τον ίδιο τον φασισμό».

Το βασικό πρόβλημα για Τρότσκι, όπως ακριβώς το 1931, ήταν το πρόβλημα του κόμματος, το πρόβλημα της επαναστατικής ηγεσίας. Και αυτός είναι ο λόγος που τα έβαλε με τον Νιν για μια ακόμη φορά – λέγοντας ενώπιον της Επιτροπής Ντιούι: «Είναι φίλος μου. Τον ξέρω πολύ καλά. Αλλά τον επικρίνω πολύ έντονα». Έγραψε: «Ο Νιν δηλώνει επιγραμματικά ότι “η επανάσταση είναι σε ύφεση”, ενώ στην πραγματικότητα προετοιμάζει... την δική του υποχώρηση... Αν ο Νιν μπορούσε να προβληματιστεί πάνω στα δικά του λόγια, θα καταλάβαινε ότι αν οι ηγέτες της επανάστασης εμπόδιζαν την μετατροπή της σε δικτατορία του προλεταριάτου, τότε αναπόφευκτα θα ερχόταν ο φασισμός. Έτσι έγινε στη Γερμανία και την Αυστρία, έτσι θα γίνει και στην Ισπανία, μόνο σε πολύ μικρότερο χρονικό διάστημα».

Σύμφωνα με τον Τρότσκι, ο Νιν και οι φίλοι του δεν ανέλυσαν την κατάσταση σωστά και, πάνω απ' όλα, δεν πήγαν μέχρι το τέλος τα συμπεράσματα που έβγαλαν. «Όταν ο Νιν υποστηρίζει ότι οι Ισπανοί εργάτες μπορούν ακόμα και σήμερα καταλάβουν την εξουσία με ειρηνικά μέσα, λέει κατάφωρα ψέματα. Ήδη σήμερα, η εξουσία βρίσκεται στα χέρια των αρχηγών του στρατού και της γραφειοκρατίας σε συμμαχία με τους σταλινικούς και τους αναρχο-ρεφορμιστές. Στον αγώνα εναντίον των εργατών, οι εν λόγω κύριοι στηρίζονται στην ξένη αστική τάξη και τη σοβιετική γραφειοκρατία. Το να μιλάει κανείς, σε αυτές τις συνθήκες, για ειρηνική κατάκτηση της εξουσίας είναι σαν να παραπλανεί και να εξαπατά την εργατική τάξη. Στην ίδια ομιλία, ο Νιν υποστηρίζει ότι θέλουν να αφοπλίσουν τους εργάτες και τους συμβουλεύει να μην εγκαταλείψουν τα όπλα. Οι συμβουλές είναι καλές. Αλλά όταν μία τάξη θέλει να αφοπλίσει την άλλη και αυτή η τάξη, και ιδίως η τάξη του προλεταριάτου, αρνείται να εγκαταλείψει τα όπλα της, αυτό σημαίνει ότι πλησιάζει εμφύλιος πόλεμος». Ο Τρότσκι επιτέθηκε στις θέσεις του Νιν, χαρακτηρίζοντάς τον

«υποκριτή»: «οι υποκριτικές και ψευδείς απόψεις του Νιν για την ειρηνική κατάκτηση της εξουσίας έρχονται σε αντίθεση με τη ριζοσπαστική επιχειρηματολογία του Νιν σχετικά με την δικτατορία του προλεταριάτου». Η ουσία της πολιτικής του Νιν έγκειται στο εξής: «Του δίνει τη δυνατότητα να αποφύγει την εξαγωγή πρακτικών συμπερασμάτων από τη ριζοσπαστική επιχειρηματολογία του και να συνεχίσει την πολιτική της κεντριστικής αμφιταλάντευσης... Η πολιτική του ΡΟΥΜ δεν αντιστοιχεί, ούτε στο περιεχόμενο ούτε στην ένταση, στην οξύτητα της κατάστασης. Η ηγεσία του ΡΟΥΜ παρηγορείται από την σκέψη ότι είναι «μπροστά» από άλλα κόμματα. Αυτό είναι ανεπαρκές. Κάποιος πρέπει βασίζεται, όχι στα άλλα κόμματα, αλλά στα γεγονότα, στην πορεία της ταξικής πάλης».

Έτσι, οι επαναστατικές φράσεις του Νιν δεν έπεισαν τον Τρότσκι ότι το ΡΟΥΜ είχε αλλάξει. «Πρέπει», έγραψε, «άφοβα να αποκοπείτε από τον ομφάλιο λώρο της αστικής κοινής γνώμης. Πρέπει να απομακρυνθείτε από τα μικροαστικά κόμματα, συμπεριλαμβανομένων των συνδικαλιστικών ηγεσιών. Πρέπει να πάτε στις μάζες, στα βαθύτερα και πιο εκμεταλλευόμενα στρώματα. Δεν πρέπει να τους καθουσιάσετε με αυταπάτες για οποιαδήποτε μελλοντική νίκη που θα έλθει από μόνη της. Πρέπει να τους πείτε την αλήθεια, όσο πικρή και αν είναι. Θα πρέπει να τους διδάξετε να είναι καχύποπτα απέναντι στους μικροαστούς πράκτορες του κεφαλαίου. Πρέπει να τους διδάξετε να βασίζονται στον εαυτό τους. Πρέπει να τα συνδέσετε άρρηκτα με τη μοίρα τους. Πρέπει να τα διδάξετε να δημιουργήσουν τις δικές τους οργανώσεις μάχης – τα Σοβιέτ – σε αντίθεση με το αστικό κράτος». Και ρωτούσε: «Μπορούμε να ελπίζουμε ότι το ΡΟΥΜ θα κάνει αυτή τη στροφή; Δυστυχώς, η εμπειρία των έξι ετών της επανάστασης δεν αφήνει περιθώρια για τέτοιες ελπίδες. Οι επαναστάτες μέσα και έξω από το ΡΟΥΜ θα ανακάλυπταν ότι χρεοκόπησαν, αν περιορίζονταν στην υποστήριξη του Νιν, του Αντράντε, του Γκορκίν, με τον ίδιο τρόπο που οι τελευταίοι υποστήριξαν τον Καμπαγιέρο, τον Κομπάνις και τους υπόλοιπους. Οι επαναστάτες πρέπει να μιλήσουν στους εργάτες, στα απλά μέλη, ενάντια τους δισταγμούς και τις αμφιταλαντεύσεις του

Νιν». Όσον αφορά το τελευταίο σημείο, αυτό ήταν μια πλατωνική δήλωση: οι αγωνιστές που ήταν οργανωμένοι στην ομάδα Voz Leninista, το ισπανικό τμήμα της Τέταρτης Διεθνούς, καθώς και οι σύντροφοί τους, όλοι πολύ νεαρής ηλικίας και σχεδόν στο σύνολο τους ξένης καταγωγής, που ήταν οργανωμένοι στην αντίπαλη ομάδα El Soviet, δεν διέθεταν ούτε τα μέσα ούτε το χρόνο να μιλήσουν «στα απλά μέλη» για να καταγγείλουν τον Νιν, είτε εντός είτε εκτός του ΡΟUM, του οποίου η καταστροφή πλησίαζε.

Las Jornadas de Mayo (οι Μέρες του Μαΐου)

Στις Μέρες του Μαΐου σταμάτησαν οριστικά όλες τις συζητήσεις μεταξύ των φραξιών. Αντιμέτωποι με την προβοκάτσια που οι άνθρωποι του ΚΚΣΕ οργάνωσαν εναντίον των εργατών της Telefonica, οι εργάτες της Βαρκελώνης απάντησαν με μια αυθόρμητη εξέγερση. Για τον Τρότσκι «το γεγονός αυτό δείχνει πόσο μεγάλο κενό είχε δημιουργηθεί μεταξύ των αναρχικών και του ΡΟUM από τη μια πλευρά και των εργατικών μαζών από την άλλη. Η ιδέα που διαδίδεται από τον Νιν ότι “το προλεταριάτο μπορεί να καταλάβει την εξουσία με ειρηνικά μέσα”, έχει αποδειχθεί απολύτως ψευδής».

Σύμφωνα με τον Νιν, το κίνημα ξέσπασε διότι το πρόβλημα της αντίδρασης δεν είχε τεθεί με πολιτικούς όρους και «ο συσσωρευμένος εκνευρισμός της εργατικής τάξης» είχε τελικά προκαλέσει «μία βίαιη έκρηξη, την οποία ακολούθησε ένα αυθόρμητο και χαοτικό κίνημα χωρίς οποιαδήποτε άμεση προοπτική». Το ΡΟUM υποστήριξε την πλευρά των εργατών: «Η πορεία του ένοπλου αγώνα, η δυναμική του επαναστατών εργατών και η σημασία των στρατηγικών θέσεων που ελήφθησαν ήταν τόσο μεγάλη που θα μπορούσαμε να καταλάβουμε την εξουσία». Ωστόσο, διευκρίνισε: «το κόμμα μας, μια μειοψηφική δύναμη στο εργατικό κίνημα, δεν μπορούσε να αναλάβει την ευθύνη να διατυπώσει το σύνθημα αυτό, ειδικά από τη στιγμή που οι ηγεσίες της CNT και της FAI, ζητώντας από τους εργάτες με τον πιο επιτακτικό τρόπο, στις ομιλίες που μεταδόθηκαν από το ραδιόφωνο της

Βαρκελώνης, να εγκαταλείψουν τον αγώνα, έσπειραν τη σύγχυση και την αναστάτωση ανάμεσα στους εργάτες». Το ΡΟUM επίσης, προβάλλοντας την υπόσχεση ότι θα αποσυρθούν οι Κυβερνητικές Δυνάμεις και δεν θα αποπλιστούν οι εργάτες, το πρωί της 7ης Μαΐου, κάλεσε τους εργάτες να εγκαταλείψουν τον αγώνα και να επιστρέψουν στην εργασία: «Η απόπειρα (έως προβοκάτσια) έπεσε στο κενό από την εκπληκτική απάντηση της εργατικής τάξης, και η οπισθοχώρηση γίνεται πλέον αναγκαία».

Στο κείμενο αυτό, που συντάχθηκε για την συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΡΟUM στις 12 Μαΐου, ο Αντρές Νιν έγραψε για το θέμα αυτό: «Με υπερηφάνεια ανακοινώνουμε ότι η στάση του κόμματός μας συμβάλλει αποτελεσματικά στον τερματισμό του αιματηρού αγώνα... και εμποδίζει το εργατικό κίνημα να συντριβεί από την άγρια καταστολή». Στις 28 Μαΐου η *La Batalla* σταμάτησε να κυκλοφορεί. Στις 16 Ιουνίου, ο ίδιος ο Νιν συνελήφθη και δολοφονήθηκε από τους ανθρώπους του Στάλιν. Η πολιτική του ΡΟUM δεν εμπόδισε τη σφοδρότητα της καταστολής που χτύπησε όλους τους Ισπανούς επαναστάτες. Κατά τη διάρκεια της εξέγερσης ο Τρότσκι έγραψε: «Είναι αναγκαίο να οπλίσουμε την επαναστατική πρωτοπορία ενάντια σε ό,τι αμφιλεγόμενο, συγχυσμένο, διφορούμενο υπάρχει στα ανώτερα στρώματα του προλεταριάτου, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Όποιος δεν έχει το θάρρος να αντιτάξει την Τέταρτη Διεθνή στη Δεύτερη και την Τρίτη δεν θα έχει ποτέ το θάρρος να οδηγήσει τους εργάτες σε αποφασιστικές μάχες», συνοψίζοντας σε μια φράση την πολιτική γραμμή που εκπροσωπούσε, κατά την άποψή του, ο Νιν στη διάρκεια αυτών των ετών της ισπανικής επανάστασης.

Τα γενικά διδάγματα της ισπανικής επανάστασης

Έτσι, παρά τα χρόνια που αφιερώθηκαν στην εκπαίδευση των πραγματικών κομμουνιστικών στελεχών στην *Izquierda Comunista*, παρά την πραγματική επιρροή που έχει αποκτηθεί κατά τη διάρκεια των ετών 1933-35 μεταξύ των πρωτοπόρων Ισπανών

εργατών, ο Τρότσκι βρέθηκε να έχει υποβαθμιστεί, σε στιγμές επανάστασης, σε ένα σχολιαστή – κάποιιο τον λένε προφήτη – το ακριβώς αντίθετο τού ρόλου που είχε ελπίσει να παίξει. Από αυτή την άποψη, του είμαστε ευγνώμονες για τις εκπληκτικές αναλύσεις που εξηγούν πλήρως ορισμένες πτυχές της ταξικής πάλης σε αυτό το πεδίο μάχης. Για τον εμφύλιο πόλεμο – και τα ιδιαίτερα ζητήματά του – έγραψε: «Στον εμφύλιο πόλεμο, πολύ περισσότερο από ό,τι στον κανονικό πόλεμο, η πολιτική κυριαρχεί της στρατηγικής. Ο Ρόμπερτ Ε. Λη είχε σίγουρα περισσότερο ταλέντο ως στρατιωτικός διοικητής από τον Γκραντ, αλλά η πολιτική της κατάργησης δουλείας εξασφάλισε τη νίκη στον Γκραντ. Κατά τη διάρκεια των τριών ετών του δικού μας εμφυλίου πολέμου, οι εχθροί μας ήταν συχνά ανώτεροι στη στρατιωτική τεχνική και την τέχνη, αλλά, στο τέλος, ήταν το μπολσεβίκικο πρόγραμμά μας που επικράτησε. Ο εργάτης γνώριζε πολύ καλά για τι πάλευε. Ο αγρότης δίσταζε πολύ καιρό, αλλά, συγκρίνοντας από την εμπειρία του τα δύο καθεστώτα, υποστήριξε στο τέλος το στρατόπεδο των Μπολσεβίκων. Στην Ισπανία, οι σταλινικοί, οι οποίοι έδιναν εντολές από τα πάνω, προέβαλλαν το μοντέλο που υιοθέτησε ο Καμπαγιέρο: πρώτα η στρατιωτική νίκη, μετά οι κοινωνικές μεταρρυθμίσεις. Μη βλέποντας καμία βασική διαφορά μεταξύ των δύο προγραμμάτων, στην πραγματικότητα, οι εργατικές μάζες, και ειδικά οι αγρότες, παρέμειναν αδιάφοροι. Υπό αυτές τις συνθήκες, ο φασισμός αναπόφευκτα θα κερδίσει, επειδή έχει την στρατιωτική υπεροχή με το μέρος του. Οι τολμηρές κοινωνικές μεταρρυθμίσεις είναι το πιο αποτελεσματικό όπλο στον εμφύλιο πόλεμο και η θεμελιώδης προϋπόθεση για μια νίκη επί του φασισμού».

Σχετικά με τις παγκόσμιες προοπτικές: «Αν κερδίσει ο φασισμός στην Ισπανία, η Γαλλία θα πιαστεί σε μια παγίδα από την οποία δεν θα είναι εύκολο να ξεφύγει. Μια δικτατορία του Φράνκο θα σημαίνει την αναπόφευκτη επιτάχυνση του ευρωπαϊκού πολέμου στις πιο δύσκολες συνθήκες για τη Γαλλία. Θα ήταν περιττό να προσθέσω ότι ένας νέος ευρωπαϊκός πόλεμος θα χύσει το αίμα του γαλλικού λαού μέχρι την τελευταία σταγόνα και θα τον οδηγήσει σε ένα μαρασμό που θα είναι ταυτόχρονα ένα τρομερό πλήγμα για

το σύνολο της ανθρωπότητας».

Για τον σταλινισμό και το ρόλο του στην Ισπανική Επανάσταση έγραφε: «Ο Στάλιν έχει σίγουρα προσπαθήσει να μεταφέρει στο ισπανικό έδαφος τις επιφανειακές μορφές λειτουργίας του μπολσεβικισμού: πολιτικά γραφεία, κομισάριοι, πυρήνες, GPU κ.λ.π. Αλλά είχε αδειάσει αυτές τις μορφές από το σοσιαλιστικό τους περιεχόμενο. Είχε απορρίψει το πρόγραμμα των Μπολσεβίκων, και μαζί με αυτό τα σοβιέτ, ως την απαραίτητη μορφή της πρωτοβουλίας των μαζών. Τοποθέτησε τις τεχνικές του μπολσεβικισμού στη διάθεση των αστών. Με τη γραφειοκρατική του κοντόθωρη αντίληψη, φαντάστηκε ότι οι κομισάριοι από μόνοι τους ήταν αρκετοί για να εξασφαλίσουν τη νίκη. Αλλά οι κομισάριοι της ατομικής ιδιοκτησίας ήταν σε θέση να διασφαλίσουν μόνο την ήττα... Δεν έλειπαν ούτε ο ηρωισμός των μαζών ούτε το θάρρος των μεμονωμένων επαναστατών.

Αλλά οι μάζες εγκαταλείφθηκαν και οι επαναστάτες περιθωριοποιήθηκαν, χωρίς ένα πρόγραμμα και χωρίς ένα σχέδιο δράσης. Οι στρατιωτικοί διοικητές ασχολούνταν περισσότερο με την καταστολή της κοινωνικής επανάστασης παρά να έχουν στρατιωτικές νίκες. Οι στρατιώτες έχασαν την εμπιστοσύνη στους διοικητές τους και οι μάζες στην κυβέρνηση. Οι αγρότες κρατήθηκαν σε απόσταση, οι εργάτες κουράστηκαν, η μια ήττα ακολούθησε την άλλη και το ηθικό έπεσε όλο και περισσότερο. Δεν ήταν δύσκολο να προβλέψει κανείς όλα αυτά κατά την έναρξη του εμφυλίου πολέμου. Αν και ανέλαβε το έργο της διάσωσης του καπιταλιστικού συστήματος, το Λαϊκό Μέτωπο ήταν μοιραίο να ηττηθεί στρατιωτικά. Αναποδογυρίζοντας τον μπολσεβικισμό, ο Στάλιν έπαιξε με επιτυχία το ρόλο του νεκροθάφτη της επανάστασης».

«Η ισπανική επανάσταση δείχνει για άλλη μια φορά ότι είναι αδύνατη η υπεράσπιση της δημοκρατίας απέναντι στις επαναστατημένες μάζες με οποιοδήποτε άλλο μέσο από τη φασιστική αντίδραση. Και αντίστροφα, είναι αδύνατο να πραγματοποιηθεί ένας πραγματικός αγώνας κατά του φασισμού, εκτός από τη μέθοδο της προλεταριακής επανάστασης. Ο Στάλιν

πολέμησε εναντίον του τροτσκισμού (της προλεταριακής επανάστασης), καταστρέφοντας τη δημοκρατία με βοναπαρτιστικά μέτρα και με την GPU. Αυτό αναιρεί για μια ακόμη φορά και για πάντα την παλιά θεωρία των Μενσεβίκων, η οποία δίνει στη σοσιαλιστική επανάσταση δύο ανεξάρτητα ιστορικά κεφάλαια, χρονικά χωρισμένα το ένα από το άλλο. Το έργο των δημίων της Μόσχας επιβεβαιώνει με τον δικό του τρόπο την ορθότητα της θεωρίας της διαρκούς επανάστασης». Αυτό είναι το πιο γενικό συμπέρασμα, ένα συμπέρασμα το οποίο, όπως πρέπει να παραδεχθούμε, δεν έρχεται σε αντίθεση με τα επαναστατικά γεγονότα στον κόσμο για το τελευταίο τέταρτο του αιώνα. Το αντίθετο μάλιστα.

Το επαναστατικό κόμμα.

Είναι γεγονός ότι η ισπανική εργατική τάξη στο διάστημα 1936-1939 δεν είχε το μέσο που είχε εξασφαλίσει τη νίκη της επανάστασης στη Ρωσία, ένα επαναστατικό κόμμα. Σύμφωνα με τον Τρότσκι, αυτή η αποτυχία των επαναστατών διαμόρφωσε το βασικό λόγο για την ήττα της επανάστασης. Σύμφωνα με τον ίδιο, «παρά τις προθέσεις του, το ΡΟUM ήταν, σε τελευταία ανάλυση, το κύριο εμπόδιο στο δρόμο για την οικοδόμηση ενός επαναστατικού κόμματος». Αξίζει να ασχοληθούμε με τη μοίρα του. Ο Τρότσκι έγραψε για το θέμα αυτό: «το πρόβλημα της επανάστασης πρέπει να διερευνηθεί σε βάθος, μέχρι την τελευταία συγκεκριμένη συνέπειά του. Οι πολιτικοί πρέπει να συμμορφώνονται με τους βασικούς νόμους της επανάστασης, δηλαδή, με την κίνηση των τάξεων στον αγώνα και όχι με τους φόβους και τις επιφανειακές προκαταλήψεις των μικροαστικών ομάδες που αυτοαποκαλούνται Λαϊκό Μέτωπο και πολλά άλλα πράγματα. Η γραμμή της μικρότερης αντίστασης στην Επανάσταση αποκαλύπτεται ως η γραμμή της χειρότερης αποτυχίας. Ο φόβος της απομόνωσης από την αστική τάξη οδηγεί στην απομόνωση από τις μάζες. Η προσαρμογή στις συντηρητικές προκαταλήψεις της εργατικής αριστοκρατίας σημαίνει προδοσία των εργατών και της επανάστασης. Η υπερβολική σύνεση είναι η πιο θανατηφόρα απερισκεψία. Αυτό είναι το κύριο δίδαγμα από την κατάρρευση της πιο έντιμης

πολιτικής οργάνωσης στην Ισπανία: του ΡΟΟΜ, ενός κεντριστικού κόμματος».

Ωστόσο, παραμένει γεγονός ότι, για άλλη μια φορά, μετά τη νίκη του Στάλιν στη Σοβιετική Ένωση, ο Τρότσκι είχε δίκιο στην Ισπανία μόνο με την αρνητική έννοια: οι Ισπανοί «μπολσεβίκοι-λενινιστές» δεν ήταν περισσότερο ικανοί από τους Γερμανούς ή τους Γάλλους Τροτσκιστές να οικοδομήσουν το επαναστατικό μέσο, το οποίο κλήθηκαν να χτίσουν. Η Τέταρτη Διεθνής, την εποχή εκείνη, πήρε σάρκα και οστά από μόνο έναν άνθρωπο, ένα γίγαντα, που η σκέψη και η εικοσιπεντάχρονη εμπειρία του στους επαναστατικούς αγώνες δέσποζαν πάνω από τους οπαδούς του και πάνω από τους αντιπάλους του. Η ανικανότητα και οι μοιραίες διασπάσεις των Ισπανών τροτσκιστών, η τραγική τους αδυναμία να κατευθύνουν στο δρόμο του μαρξισμού τις ομάδες των νεαρών σοσιαλιστών και των ελευθεριακών αγωνιστών, όπως οι Amigos de Durruti (Φίλοι του Ντουρούτι), οι οποίοι, αναμφισβήτητα, αναπτύσσονταν προς την κατεύθυνση αυτή, αποκαλύπτουν μία διαδρομή όχι περισσότερο ελκυστική από εκείνη της ηγεσίας του ΡΟΟΜ. Πρέπει όμως να συμπεράνουμε, όπως κάνουν ορισμένοι, ότι ο Τρότσκι, προσπαθώντας ακατάπαυστα να οικοδομήσει την Τέταρτη Διεθνή, ήταν ακόμα παγιδευμένος σε ένα παλιό, ξεπερασμένο όνειρο, το όνειρο της Παγκόσμιας Επανάστασης, καθώς και το ότι η εποχή της επανάστασης, η οποία άνοιξε με τον Οκτώβριο 1917, είχε επίσης τελειώσει; Αυτό θα δημιουργούσε μεγάλη αισιοδοξία όσον αφορά την ικανότητα του καπιταλισμού να οργανώνει τον κόσμο και να διασφαλίζει την προτεραιότητα του ανθρώπου, μια αισιοδοξία και εμπιστοσύνη, που τίποτα στην ιστορία της ανθρωπότητας μετά τις τραγικές ώρες της πτώσης της Βαρκελώνης δεν την έχει επιβεβαιώσει. Μάλλον το αντίθετο: η Ισπανία κάτω απ' την κυριαρχία του Φράνκο, υπάρχει για να το θυμίζει σε όσους έχουν την τάση να το ξεχνάνε.

Το μεγάλο δίδαγμα που βγαίνει από τα έργα του Τρότσκι, και ιδιαίτερα από το κομμάτι που αφιερώνεται στην ισπανική επανάσταση, είναι η πεποίθηση πως η ανθρωπότητα – δηλαδή, η τάξη στην οποία ανήκει το μέλλον της, η εργατική τάξη – είναι

τελικά κύριος της μοίρας της και πρέπει, με τη χρήση του μηχανισμού των ιστορικών νόμων, να θέσει ένα τέλος στο καπιταλιστικό καθεστώς. Όποιος δεν πιστεύει στην ικανότητα της εργατικής τάξης, ή στην ανάγκη της απελευθέρωσης από τον ζυγό της εκμετάλλευσης, με λίγα λόγια, όποιος δεν πιστεύει στην επανάσταση και είναι εκ των πραγμάτων εναντίον της, σίγουρα θα χαρακτηρίσει την οικοδόμηση της Τέταρτης Διεθνούς ως «ουτοπική». Από την άλλη πλευρά, όλοι εκείνοι που πιστεύουν ότι η ανθρωπότητα δεν είναι συνδεδεμένη μέχρι το τέλος του χρόνου με τρομοκρατικές δικτατορίες, με τον Χίτλερ ή τον Μουσολίνι, με τον Ραφαέλ Τρουχίγιο, τον Τσανγκ Κάι-σεκ ή τον Κάρλος Λακέρντα, με στρατόπεδα συγκέντρωσης, με βομβαρδισμούς με ναπάλμ και με την ατομική αποτέφρωση, με πογκρόμ και λιντσαρίσματα, όλοι εκείνοι που πιστεύουν ότι οι χαμένες μάχες αποκαλύπτουν μαθήματα τα οποία επιτρέπουν να νικήσουμε κάποια μέρα, αυτοί οι άνθρωποι γνωρίζουν ότι το ζήτημα της παγκόσμιας επαναστατικής οργάνωσης τίθεται τέθηκε: η Διεθνής.

Αυτοί οι άνθρωποι θα ξανασκεφτούν τα κομμάτια του έργου που ο Τρότσκι αφιέρωσε στην τελική προειδοποίηση της ιστορίας πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και θα θυμηθούν ότι οι επαναστάσεις, αυτές οι ατμομηχανές της ιστορίας, όπως τις αποκάλεσε ο Μαρξ, μπορούν μερικές φορές να ξεπεράσουν ακόμα και επαναστάτες με τις καλύτερες προθέσεις. Η αποτυχία του Νιν, ενός ακέραιου επαναστάτη, καθορίστηκε από τα πολιτικά λάθη του. Ένας μαρξιστής επαναστάτης δεν μπορεί να δηλώνει ότι «η δικτατορία του προλεταριάτου υπάρχει», ενώ ο γραφειοκρατικός μηχανισμός ασχολείται με την μετατροπή των επιτροπών -οι οποίες, μέσω της κινητοποίησης των μαζών, θα μπορούσαν να έχουν γίνει πραγματικά σοβιέτ- σε κουφάρια και ενώ συνεχίζει να υπάρχει το αστικό κράτος, ακόμη και αν είναι μόνο ένα «φάντασμα», όπως είπε ο Τρότσκι, που διψά για εκδίκηση και δεν στερείται ψευδο-σοσιαλιστές και ψευδο-επαναστάτες πανέτοιμους να αναλάβουν την ανοικοδόμηση του. Ένας επαναστάτης μαρξιστής δεν μπορεί, με το πρόσχημα να «μην απομονωθεί» και «να μην χάσει τις εξελίξεις», να προσαρμόζεται στις προκαταλήψεις των μαζών, να δέχεται διαταγές από

ρεφορμιστικούς μηχανισμούς, να απέχει από την κριτική, να διατελεί ο ίδιος σύμβουλος των ηγετών που ήρθαν στην εξουσία από το πρώτο επαναστατικό κύμα, να παροτρύνει τους ηγέτες αυτούς που φοβούνται την επαναστατική δράση των μαζών, με μια λέξη, να αρνείται το ρόλο του πιστού εκφραστή των ιστορικών αναγκών των εργατών και των φτωχών αγροτών, το ρόλο της επαναστατικής τους ηγεσίας. Όταν ένας επαναστάτης σπάνιας αξίας, όπως ο Αντρές Νιν, διαπράττει τέτοια λάθη, η ιστορία είναι εκεί για να επιβεβαιώσει ότι οι μελλοντικές γενιές θα πληρώσουν γι' αυτά με τη σάρκα και το αίμα τους, για δεκαετίες. Αυτός είναι το νόημα του μηνύματος του Τρότσκι για την Ισπανία, ένα μήνυμα που απευθύνεται στους αγωνιστές επαναστάτες που μπορεί να μπουν στον πειρασμό να σκεφτούν ότι θα μπορούσαν να υπάρχουν, στην πορεία του αγώνα για την εξουσία, σύντομοι δρόμοι και υποκατάστατα για την οργάνωση των εργατικών μαζών για συνειδητή δράση.

Μετάφραση: [e la libertà](#)

πηγή: elaliberta.gr